

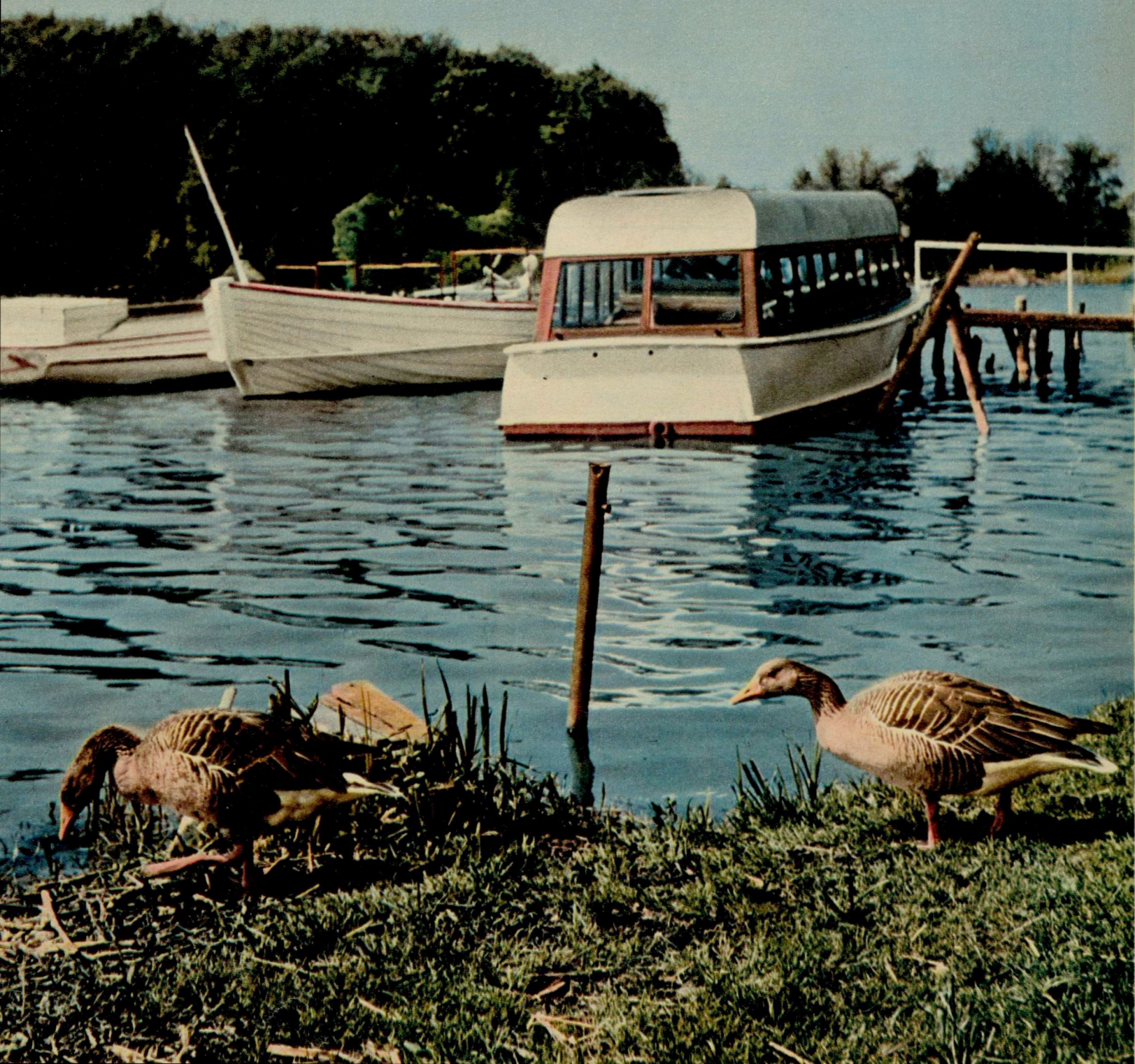
.....
MARIBO

– den gamle klosterby, præget
af søerne, fred og ro. Se side 9

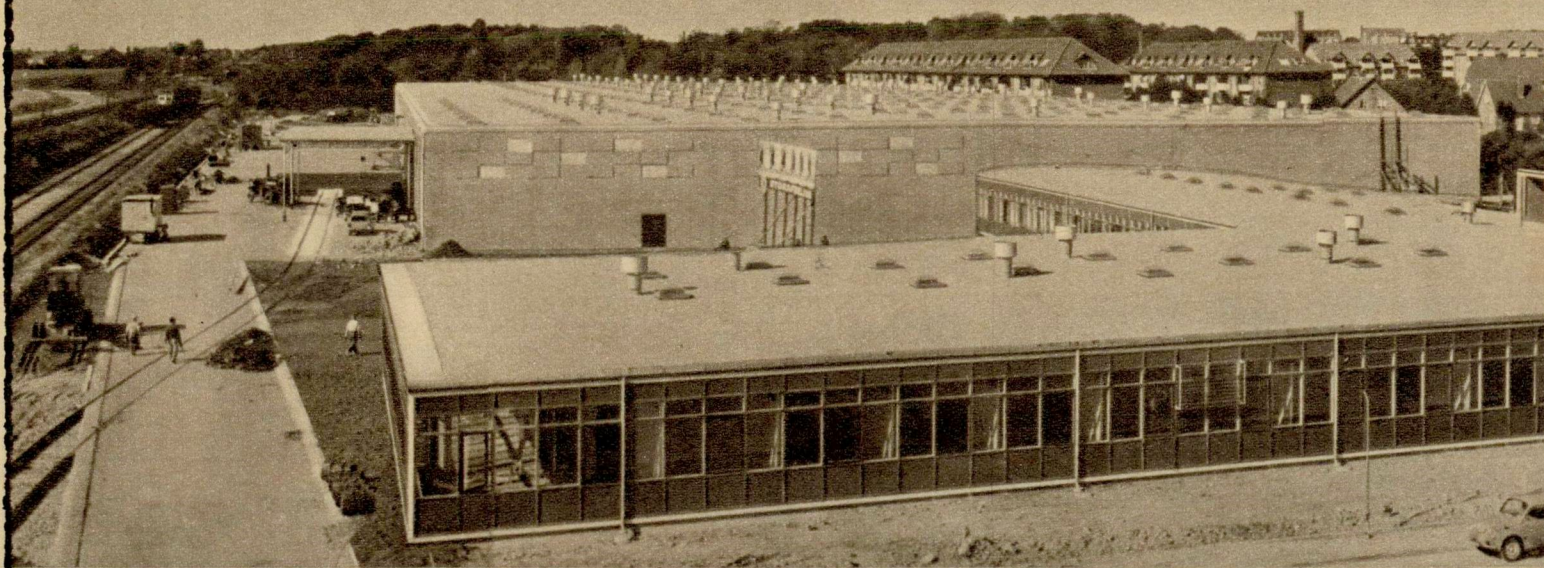
.....

Samvirke

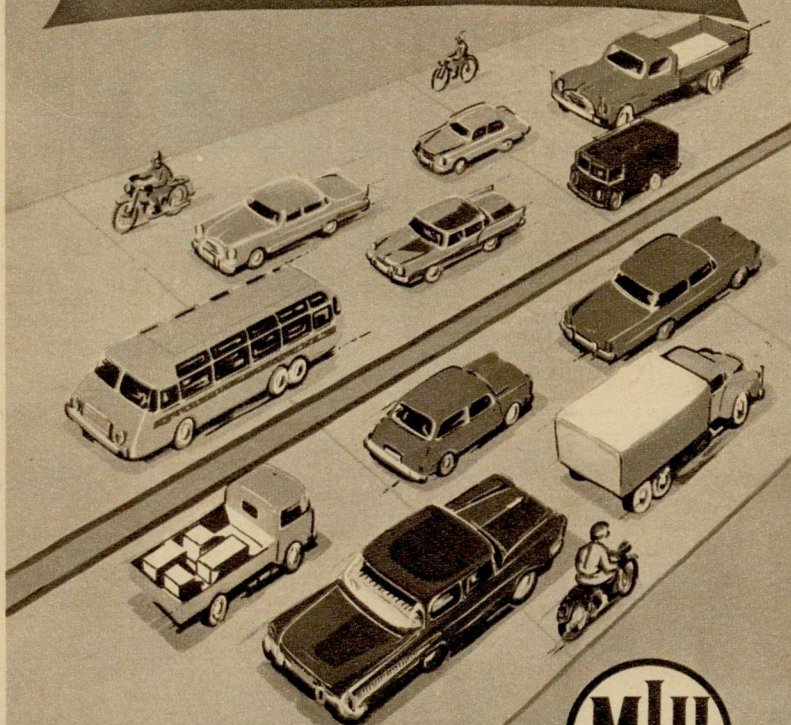
NR. 12, 1959 . 1. JULI

LANDET RUNDT

Et fællestræk

- et fællestræk er forsikring i

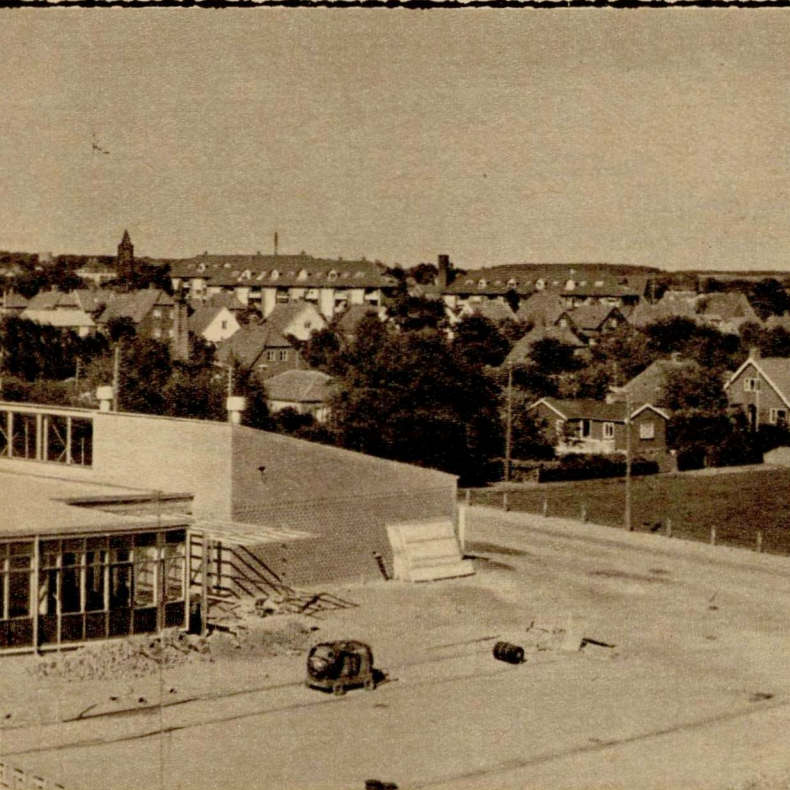
**MEJERIERNES OG LANDBRUGETS
ULYKKESFORSIKRING %**

Næsen for langt fremme. Godt 40 sommerhuse, som ligger helt ned til vandkanten ved Føns strand på Vestfyn, er af fredningsmyndighederne dømt til inden oktober 1967 at flytte ca. 100 meter op i landet. Husene er opført af alle mulige forhåndenværende materialer fra fiskekasser til tagpap.

Festlig goddag. Brugsen i Birkerød har taget en filial i brug et stort supermarked, der fik en meget festlig indvielse. Blandt andet under bistand af så eventyrlige væsner som dem herover.

Lummer to. I løbet af juli tages FDBs anden forafdeling i brug – afdelingen i Vordingborg. Det videre byggeprogram omtales inde i bladet i referatet af formandsberetningen på FDBs generalforsamling.

Vandfri. I Bramdrupdam ved Kolding – en mils vej inde i landet – er et bådbyggeri. Her er en vandfri stabelafløbning.

Brugs-telte. I Esbjerg arrangerede EOB en udstilling af brugsens campingtelte. Ca. 6000 kiggede og prøvede – og så mange købte, at fabrikerne kun med besvær kunne levere.

Hvor er begyndelsen? Om man ellers kan tro skiltet, er dette verdens ende – i umiddelbar nærhed af Sønderborg.

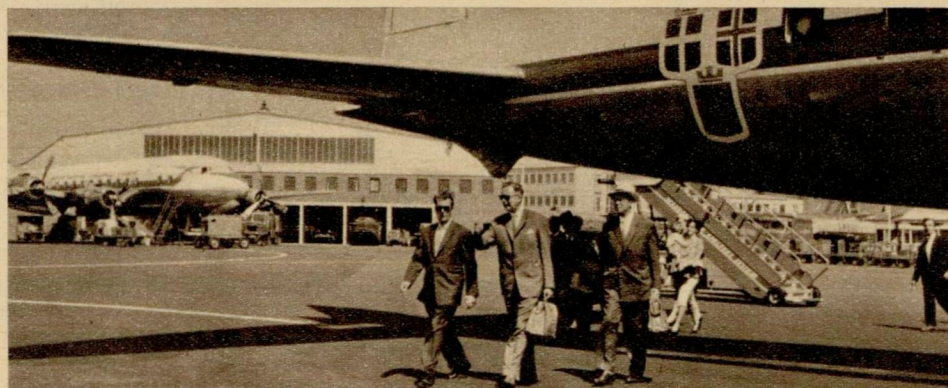

Kår i møllen. Vandmøllen i Åbenrå menes opført af dronning Margrethe. Oprindelig som en bastion i slottet Brudlund, hvilket er forklaringen på, at møllen er forsynet med noget for møller så ualmindelig som skydeskår.

At De ved det. I Legind bjerge på Mors er skovsvin ikke velkomne, hvad skiltet her diskret antyder.

Og hermed erklærer jeg... Borgmester Tvedskov, Kerteminde, har nok at gøre med at indvie. Siden april i år har han således været med til at indvie en byhal, et alderdomshjem, et roklubhus, en hjemmeværnsgård, en husflidsskole, et hvilehjem, en weekend-lejr, en campingplads og et parkanlæg.

På vej til USA. Direktør Kaj Nielsen, HB, førstedirektør Ebbe Groes og direktør F. Metzlauff, FDB, rejste i begyndelsen af juni på en to måneders studietur til USA for især at se på amerikansk engros- og detailhandels nyeste fremskridt.

Næste nummer af Samvirke kommer 1. august

DANMARKS STØRSTE GENERALFORSAMLING

Aalborghallen er vældig. Dog slår den kun lige til, når FDB holder generalforsamling. Det er Danmarks største generalforsamling: en delegeret fra hver brugsforening, det bliver alene til 2000 mennesker! Hertil kommer så, at i mange tilfælde ledsages brugsforeningsformanden af endnu en tillidsmand eller af sin uddeler, og FDB har mange gæster fra andre store andelselskaber i ind- og udland.

Generalforsamlingen i Aalborg fik et ualmindeligt smukt forløb. Allerede i den store foyer blev stemningen slået an: Svendborgs læskedrikke blev udskænket, de aktuelle Major-køleskabe var udstillet og tiltrak sig berettiget opmærksomhed, lidt underholdning var der også tænkt på, idet FDBs reklamefilm vist i nonstop forestillinger.

Inde i salen glædede man sig før forhandlingerne begyndte over musikken, som Aalborg Byorkester leverede, dirigeret af Jens Schrøder. Men hvor var de mange mennesker, man ellers altid ser på scenen? Den gang så man FDBs bestyrelse og den øverste forretningsmæssige ledelse på scenen – og ikke andre. Gæsterne havde plads på første parket nede i salen. Gåden om det tomme scenerum blev løst, da førstedirektør Ebbe Groes behandlede regnskabet efter at formanden, professor P. Nyboe Andersen, havde aflagt beretning. Ebbe Groes tog noget helt nyt i anvendelse: Regnskabet kom frem som kæmpelysbilleder på et lærred, der fyldte næsten hele scenerummet. Og det var ikke tal, men letforståelige skematiske kurver og cirkler. Det var noget, man kunne følge med i, og Ebbe Groes kunne endog pege på særlig vigtige tal med en „pegepind“, der i forstørrelsen fik et kæmpeformat.

Det var første gang man så en regnskabsaflæggelse på denne måde og mon ikke det er første gang, dette apparat i det hele taget har været i anvendelse overfor en så stor forsamling. Ideen må få mange efterfølgere, og en blot og bar tal-oplæsning vil herefter virke „gammeldags“ på de tusinder, der på FDBs generalforsamling overværede premieren på det nye apparat.

Tolv brugsforeningsorganisationer fra ni lande havde sendt repræsentanter til generalforsamlingen. Fra alle disse samt fra den russiske fællesforening Centrosoyus, der ikke var personligt repræsenteret, var sendt hilsener, som i trykt form var uddelt til de delegerede. På gæsternes vegne talte englænderen mr. Peddie kort og hyldede FDB og dansk brugsforeningsbevægelse.

Debatten efter formandens beretning og førstedirektørens regnskabsaflæggelse prægedes i højere grad end i de senere år ved, at mange emner af stor betydning blev drøftet. Det var spørgsmålet om kontant betaling i brugsforeningerne, sammenslutning af købstadsbrugsforeninger samt storafdelingernes placering, der var dagens emner.

Generalforsamlingen havde 25 millioner kroner at disponere over. Det vedtoges at yde brugsforeningerne 3½ procent i dividende på det dividendeberettigede køb i FDB (næsten en halv milliard kroner). Derfor går nu 17 millioner kroner fra FDBs kasse tilbage til brugsforeningerne og fra dem videre til forbrugerne.

Generalforsamlingen fik en højtidelig afslutning, idet formanden, professor P. Nyboe Andersen, hyldede forstander J. Th. Arnfred, der har været generalforsamlingernes ordstyrer hvert år siden 1937. I år stod han for sidste gang på denne post. – Vi takker Arnfred for den måde, han har ledet Danmarks største generalforsamling hvert år i 22 år, myndigt, værdigt og sagligt, men også med en understregning af det festlige i begivenheden, sagde formanden.

Forsamlingen rejste sig, og stærke klapsalver lød, før Arnfred kunne få ordet. Synligt rørt takkede han for hyldesten: – Det hører for mig virkelig til årets festdage at komme til FDBs generalforsamling, fordi jeg føler mig hjemme i det store fællesskab. Det er med vemod, jeg tager afsked og siger tak, sagde førstedirektør Arnfred til slut.

Tjene forbrugerene

DET ER jo blevet moderne at stille forbrugerne i forgrunden – men spørgsmålet er unægtelig, om man giver ham denne hædersplads for at fremme *hans* velovervejede interesser og behov eller for at fremme *sine egne* erhvervsinteresser, sagde formanden for FDB, professor P. Nyboe Andersen, da han aflagde beretning ved FDBs generalforsamling i Aalborg.

– Man trækker forbrugerne frem i rampelyset for at kunne analysere ham på kryds og tværs. Man gennemlyser ham med reklamepsykologiens røntgenstråler for at finde de svage punkter i hans underbevidsthed, og så udnytter man dem til en systematisk påvirkning af hans indkøb.

Og når man på denne måde har sørget for, at forbrugerne får de behov, man ønsker, de skal have, så kan man bagefter sige, at ens hele stræben går ud på at tilfredsstille forbrugernes behov.

Det værste er, at mange slet ikke gennemskuer dette dobbeltspil. Derfor er det så vigtigt, som det nogensinde har været, at der findes stærke virksomheder indenfor handel og produktion, som ejes af brede forbrugerkredse og som ledes ud fra den betragtning, at forbrugernes behov og interesser ikke skal være et middel, man tjener på, men et mål, man tjener ...

Fortsatte anstrengelser for at holde omkostningerne nede

Beretningen gav udtryk for tilfredshed med de resultater, som fremgår af FDBs regnskab: en stigning i omsætningen med godt 4 pct. såvel i mængde som værdi. Det er muligt at opretholde udbetaling af 3½ pct. i dividende samtidig med, at der foreslås visse henlæggelser – et resultat, som ikke er opnået gennem højere bruttoavance, men ved fortsatte anstrengelser for at holde omkostningerne nede indenfor FDB.

Professor Nyboe Andersen omtalte udførligt arbejdet med sammenslutning af FDBs afdelinger i stor-afdelinger. – Det er med stor tilfredshed, jeg konstaterer, sagde han, at selve princippet heri har mødt almindelig tilslutning. I virkeligheden har kun ganske enkelte røster rejst sig for, at alt skulle „være som det er og blive som det var“ for at citere Gravlund.

Om *placeringen* af de nye afdelinger har der derimod stået megen strid. Der er intet at sige til, at hver egn gerne vil beholde en afdeling eller søge at komme i betragtning ved placering af en ny. Det er simpelt hen ikke muligt at løse en sådan sag på en måde, som alle vil synes, er den rigtige.

Vi kan nu betragte første fase i den store sag som afsluttet med de gennemførte beslutninger. Jeg er klar over, at de nogle steder har efterladt triste følelser, men jeg håber og tror, at de fordele, man vil opnå, ikke blot vil læge de sår, som måtte være slået, men også positivt styrke sammenholdet om FDB.

Nye fremstød under forberedelse

Formanden oplyste, at magasin ANVA har 3½-doblet sin omsætning i det første fulde arbejdsår efter flytningen, at Stilmagasinerne har haft en fremgang i omsætning og rentabilitet, som klart berettiger den ændrede organisationsform, at det nye varehus i Rønne har haft en tilfredsstillende omsætning, at der er sket store fremskridt i salget af dybfrosne varer i brugsforeningerne, som nu har 400 frysediske, og at FDB i princippet er indstillet på at støtte salget af *kød og viktualier i frisk tilstand* ved at oprette viktualiefabrikker ved de nye afdelinger.

Også på andre områder er der fremstød under forberedelse. Det gælder således olie og benzin. – Det nye nordtyske olieraffineri Frisia vil være leveringsdygtigt i efteråret 1960. Vi har imidlertid, sagde taleren, ønsket at tilvejebringe et bredere grundlag for fremtidige leveringer såvel som for opbygningen af et salgsskema her i landet. Derfor er vi gået i samarbejde med mejeriernes og slagte-

ikke tjene på ham

riernes indkøbsorganisationer om oprettelse af et nyt olieselskab, hvortil sikkert også andre interesserede andelsorganisationer vil slutte sig. I dette selskab vil det svenske kooperative olieselskab, O.K. indtræde som andelshaver, og dermed er sikret særdeles gode og uafhængige kontakter til det internationale oliemarked. Der er grund til overfor brugsforeninger og andre andelsvirksomheder at gentage tidligere opfordringer til, at man ikke binder sig ved langvarige leveringskontrakter. —

Skattekommissionens betænkning

Om den betænkning vedrørende kooperationens beskatningsforhold, som nylig er udsendt fra Udvalg omfattende andelsfolk, købmandsrepræsentanter og erhvervsfolk, sagde professor Nyboe Andersen bl. a.:

Betænkningen vil senere blive suppleret med en 2. del, som viderefører undersøgelserne til at omfatte skatteåret 1958-59, bl. a. under hensyn til, at ejendomsværdierne er steget væsentligt. De har særlig betydning for brugsforeningernes beskatning, og den foreliggende betænkning må altså på forhånd antages at undervurdere disses skattetilsvær, som det er i dag. Der kunne derfor have været god grund til helt at vente med at udsende nogen betænkning, indtil den nødvendige ajourføring var foretaget, men fra den private handels side er man jo interesseret i, at der tales om denne sag så ofte og så højtlydt som muligt.

Iøvrigt bekræfter betænkningen, hvor vanskeligt det er at gennemføre de nævnte sammenligninger på et virkeligt objektivt og indiskutabelt grundlag. Fra den private handels side har man stadig meget svært ved at forstå, at en andelsvirksomhed ikke indtjener *indkomst* af samme karakter som en privat forretning og at det derfor er meningsløst at foretage sammenligninger mellem beskatningen udtrykt i procent af denne såkaldte indkomst, der omfatter den af brugsforeningerne tilbagebetalte dividende. Efter vor opfattelse er *omsætningen* det eneste anvendelige sammenligningsgrundlag. Her møder man imidlertid bl. a. den vanskelighed, at den gennemsnitlige brugsforening er langt større end den typiske købmandsforretning.

Betænkningen indregner på den ene side brugsforeningens og uddelerens samlede skat, på den anden side købmandens. Man havde sikkert fået et mere rimeligt sammenligningsgrundlag, hvis hele personalets samlede beskatning var medtaget på begge sider, men udvalgets flertal har ikke villet gå med til dette.

Udvalgets materiale bringer, sagde Nyboe Andersen sammenfattende, ikke noget afgørende nyt, og iøvrigt må endelig stillingtagen afvente betænkningens anden del. —

Medlemmernes krav om lige behandling

Kontaktarbejdet såvel overfor uddelere og medhjælpere som overfor tillidsmænd vil blive udvidet og styrket i den kommende tid. Et problem, som vil stille særlige krav om et frugtbart samarbejde mellem tillidsmænd og uddeler, er spørgsmålet om de udestående fordringer i foreningerne. — Det er jo paradoksalt, udtalte formanden, at de udestående fordringer for de danske brugsforeninger tilsammen er af samme størrelsesorden som værdien af de totale varelagre.

I de sidste 5-6 år har ca. 50 foreninger vovet springet til kontant betaling, og de er næsten alle kommet godt fra det. De få und-

Formanden for FDBs
bestyrelse, professor
P. Nyboe Andersen
aflægger beretning til
fællesforeningens ge-
neralforsamling den
2. juni i Aalborg

tagelser er alle foreninger, hvor de personlige forudsætninger hos uddeler eller bestyrelse eller begge parter ikke viste sig at være til stede.

Skal overgangen lykkes, må uddeler og bestyrelse gå helhjertet ind for sagen. Den må forberedes omhyggeligt over for medlemmerne, således at den kan vedtages med det størst mulige flertal på generalforsamlingen. Selve overgangen må tilrettelægges med en passende kombination af fasthed og smidighed, og kontantbetalingen må ikke stå alene, men må være nøje knyttet sammen med en rationalisering af butiksarbejdet i det hele taget. Ganske særlig er der en nøje sammenhæng mellem selvbetjening og kontant betaling.

En undersøgelse i 100 typiske foreninger i landdistrikter og i bymæssige bebyggelser (men altså ikke egentlige byforeninger) viser, at den ene tredjedel af medlemskredsen praktisk taget altid køber kontant. Denne tredjedel (med en fjerdedel af omsætningen) havde kun 2 pct. af de udestående fordringer. En anden tredjedel (med knapt 40 pct. af omsætningen) beslaglægger derimod 70 pct. af samtlige udestående fordringer. Sagen drejer sig altså ikke blot om en bedre økonomi men også om at opfylde det grundlæggende krav om lige behandling af medlemmerne.

Det er en selvfølge, at en kampagne for kontant betaling må samle sig om de daglige forbrugsvarer. For grovvarerne må man stræbe efter en ordnet kreditgivning med faste betalingsforhold, og for de større, varige forbrugsgoder må løsningen ligge i et kontant eller afbetalingssystem, der fungerer så billigt og effektivt som muligt. Ligesom der ligger en opgave for brugsforeningerne i at søge gennemført kontant betaling af dagligvarerne — en naturlig ting for en husholdning med velordnet økonomi — således ligger der også en opgave i at bidrage til sanering af afbetalings- og kontohandelen.

I det hele taget gælder det, at køb mod kontant eller på kredit ikke kan betragtes alene ud fra, hvad der er økonomisk hensigtsmæssigt for brugsforeningerne og for FDB. Også her må vi erindre, at formålet med hele vor virksomhed er at tjene vore medlemmers interesser som forbrugere.

NÅR avislæserne ser, at der er uddelt en hæderspris på 50.000 skattefri kroner for et arbejde, der bl. a. består i analyse af *tryptofan* og *methionin*, vil de fleste sikkert være tilbøjelige til at sige *nå...* og blade videre. For mange er det en hel del mere oplysende, at pris-modtageren er dr. K. J. Frandsen, og at arbejdet er udført på *Øtoftegårds* laboratorium. At nævne de to navne er det samme som at sige *planteforædling*.

Selv blandt landmænd er de fleste imidlertid næppe klar over, hvilke perspektiver, der ligger bag dr. Frandsens arbejde med stoffer som de to nævnte, og for adskillige byboer vil oplysningen sikkert virke helt forvirrende. *Er en planteforædler da ikke mere en slags troldmand, der går rundt i sin forsøgsmark og prøver at krydse sig frem til større roer og højere kæmpekål end man hidtil har kendt?*

Ak, nej. Det kan han ialtfald ikke nøjes med. Rent bortset fra, at planteforædlingsarbejdet, selv når det drejer sig om roer, slet ikke går ud på at frembringe dem så store som muligt. Hvis man havde en normal roe fra årene før Øtoftegårds forsøgs-virksomhed begyndte i 1916, og lagde den ved siden af en Øtofte-roe af nyeste stamme, ville man antagelig opdage, at nutidsroen var den *mindste*.

Den har derimod meget større foderværdi (fordi tørstofindhol-

det i den procentvis er større), og det er den kvalitet, som hidtil først og fremmest har præget planteforædlingsarbejdet.

– Det er jo ligetil, at landmanden vil have planter, der giver et stort foderudbytte, siger dr. Frandsen, og det er da også tørstofudbyttet, man lægger hovedvægten på ved statens officielle afprøvninger. Men måske gøres det lidt for skematisk og ensidigt. Hvis nu f. eks. de 4 bedste roestammer ved en afprøvning placeres efter deres foderværdi med forholdstallene 102, 101, 101 og 100 – ja, så vil det i virkeligheden sige, at de praktisk talt er lige højt-ydende. Men opstillingen af en rækkefølge, som måske er resultatet af en halv procents forskel, kan muligvis medføre, at landmændenes opmærksomhed udelukkende vendes mod den ene roe – selv om de andre udmærket kan være bedre på andre områder. Det er lidt forkert – og det mener jeg skam, både når en Øtofte-roe bliver nr. 1, og når den bliver nr. 2...

Iøvrigt er det ikke *altid* ydeevnen, der gør en roe populær. Sommetider kan det være ganske svært at finde ud af, hvorfor landmændene nu har forelsket sig i en bestemt stamme – og det gør det jo ikke lettere, at vi helst skal være klar over smagen 15–16 år i forvejen.

Så lang tid går der, fra vi starter et forædlingsforsøg, til resultatet – frø af den nye stamme – kan sendes i handelen. I løbet af de år kan forudsætningerne for landmandens valg meget vel have ændret sig. De første fodersukkerroer skulle have en form, så de var lette at tage op med hånden. Da maskinoptagningen begyndte, stillede det helt andre krav til roens facon, og nu begynder man at lægge vægt på, at roerne sidder ensartet i jorden, så de egner sig for maskinel aftopning. Sådan kan forædlingsmålene veksle på mange måder...

Hidtil har man altså først og fremmest taget fat i den ende, der lå lige for, og koncentreret sig om at forøge *udbyttet*. Men

der er hundredvis af andre opgaver for planteforædlingen, som man enten har ladet ligge endnu eller først lige er begyndt at pille ved.

Når jeg har beskæftiget mig med metoder til analyse af de to aminosyrer tryptofan og methionin, står det i forbindelse med et af disse mange problemer: planternes proteinindhold. I vort klima har vi let ved at dyrke kulhydratrige foderstofplanter, men husdyrenes behov for protein må for en stor del dækkes ved import. Der bruges f. eks. ca. 2 millioner kilo oliekgær om dagen til husdyrfoder. Det er derfor en nærliggende opgave for planteforædlingen at søge frem til grovfoderplanter med større proteinindhold og at forsøge på at øge den biologiske værdi af foderet, d. v. s. dens indhold af visse livsvigtige aminosyrer. Det er imidlertid kun lige overfladen af problemet, vi er ved at skrabende endnu. Foreløbig skal vi have fastslået, om der i det hele taget er en arvelig variation i produktionen af protein og aminosyrer. Hvis det *ikke* er tilfældet, kan det jo ikke nytte at arbejde på en forbedring gennem udvælgelse...

Det er naturligvis ikke sådan på Øtoftegård, at man kun arbejder med én ting ad gangen. Det fremgår alene af, at der er udgået mellem 130 og 150 stammer (roer og græsmarksplanter) fra Øtoftegård i de 43 år, den har eksisteret som forsøgsgård – drevet af FDB og Danske Landboforeningers Frøforsyning i fællesskab.

Hvor store arealer, der er til-sæt med frø herfra, kan man ikke sige med sikkerhed, men H. N. Frandsen (Øtoftegårds mangeårige leder og den nu-værende forstanders far) foretog under krigen en skønsmæssig beregning og kom til resultatet godt 600.000 ha. Det vil sige, at markerne med roer og græs af Øtofte-afstamning kunne dække Fyn, Lolland-Falster og Bornholm.

Arbejdet med at skabe en ny roestamme begynder med, at man tager en halv snes tusinde

50+100 0000

Planteforædling er efterhånden blevet en så indviklet sag, at man må have matematikere, statistikere og mange andre videnskabelige specialister med i arbejdet. Den gode, gamle medarbejder bien er dog endnu i stand til at gøre sig gældende, omend menneskene i en række tilfælde mener at kunne klare bestøvningsarbejdet bedre selv.

roer og vejer hver enkelt af dem. Når man engang – 15 år senere – er færdig med at vælge og vrage i dette materiale, krydse de udvalgte individer, prøve- dyrke dem, afkomsbedømme krydsningerne o. s. v., står den nye roestamme i 50–100,000 kr.

Det sidste problem er at finde et godt navn. Hvorfor kalder man f. eks. en kløverstamme *Resident*? Det betyder strengt taget en statholder i et protektorat eller en diplomatisk ud- sending med rang efter ambassa- dører og gesandter. Hvad har det med kløver at gøre?

Forklaringen er den, fortæller forstander Frandsen, at det op- rindelig påtænkte navn var *Re- sistent*. Det betyder *modstands- dygtig* og var valgt, fordi den kløver virkelig er meget mod- standsdygtig mod kløverål og bægersvamp. Men det måtte den ikke hedde for myndighederne, der ikke vil have navne, som monopoliserer en bestemt egen- skab. Så blev navnet altså *Resi- dent*...

Danmarks totaludgift til plan- teforædling beløber sig til op mod 1½ million kroner om året, hvoraf ca. ½ million falder på de fire forsøgsvirksomheder, FDB og DLF driver i fælles- skab. Kan det nu *betale* sig?

– I de år, der har været drevet et systematisk planteforædlings- arbejde herhjemme, svarer for- stander Frandsen, er det danske høstudbytte steget fra ca. 40 mil- lioner til omkring 135–140 mil- lioner afgrøde-enheder om året (hver svarende til 100 kg byg). Det er naturligvis ikke et resul- tat blot af forædlingsarbejdet. Jorden er jo f. eks. også langt bedre drænet, merglet og gødet end for 60 år siden. Sætter man imidlertid blot planteforædlin- gens andel i udbyttetigningen til 20 pct., således som min far beregnede det, vil man for en årrække, hvor udgiften til plan- teforædlingsvirksomhed har ud- gjort ca. 15 millioner kr., kom- me til, at de 20 pct. svarer til en pengeværdi af godt 2600 millioner kr. – endda med en meget forsigtig ansættelse af av- lens pengeværdi. Altså en sam-

fundsmæssig gevinst på 200-300 gange indsatsen.

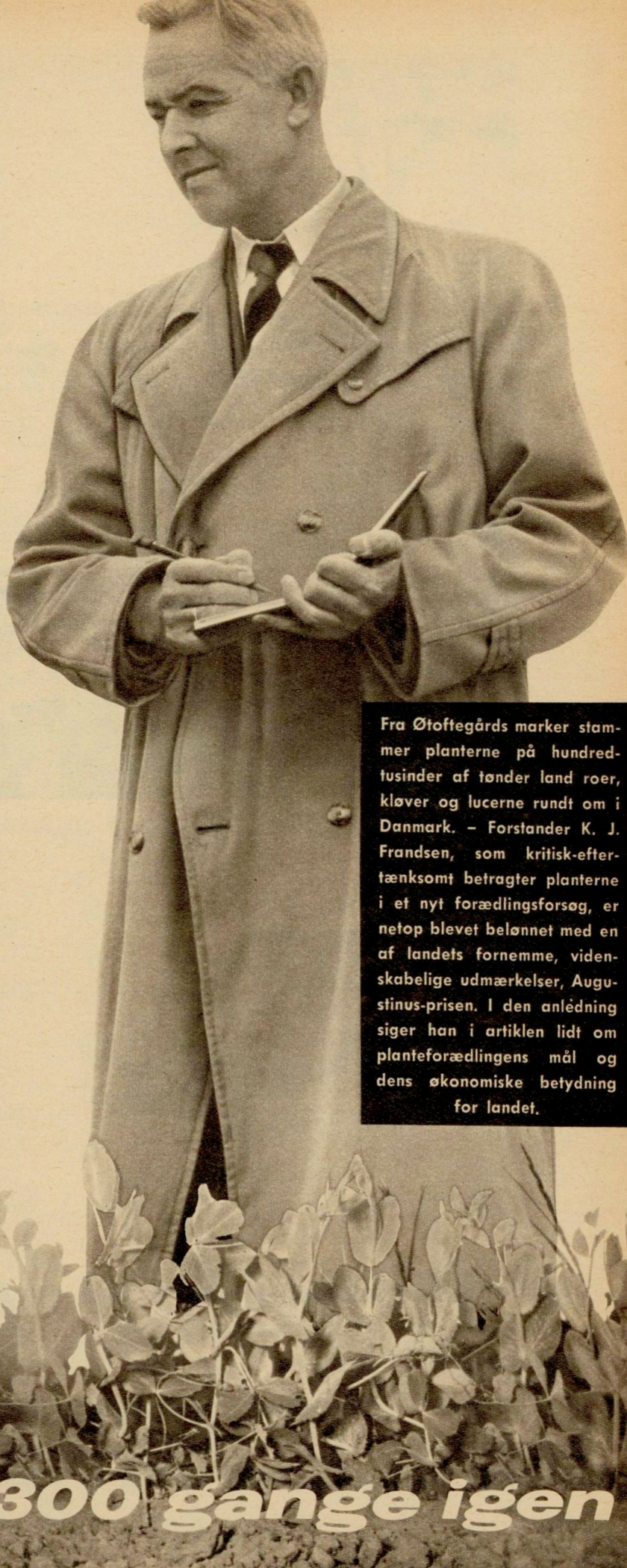
Det svarer nogenlunde til re- sultatet af lignende regnestykker i andre lande. En amerikansk arvelighedsforsker regnede en gang ud, at det, USA havde tjent på hybridmajsen var nok til at dække landets militærudgifter under den anden verdenskrig.

Når der alligevel er nogen, som synes, planteforædlingen kræver for mange penge, skyldes det den omstændighed, at udgif- ten hertil bæres af frøomsætnin- gen – altså et mellemprodukt. Det samfundsmæssigt logiske er jo at sammenholde udgiften med værdien af slutproduktet: avlen af roer, lucerne o. s. v., og kunne man få udgiften til plan- teforædlingen dækket på det sta- dium, ville ikke en kat gå ad den. Gennemsnitlig drejer det sig om ca. 7 kr. pr. landbrug om året...

Men kan man blive ved at nå resultater? Kan man blive ved at forøge udbyttet? Det er ikke blot et spørgsmål om, hvorvidt de 7 kr. pr. landbrug stadig vil være givet godt ud, men – set i en større sammenhæng – også et spørgsmål om, hvor længe jorden kan blive ved at ernære sin voksende befolkning.

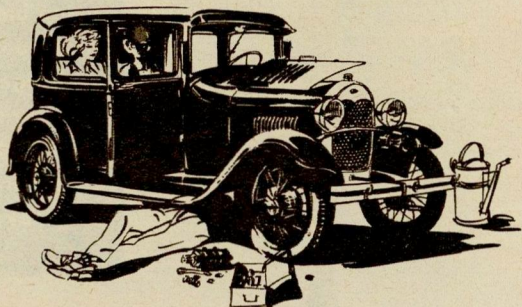
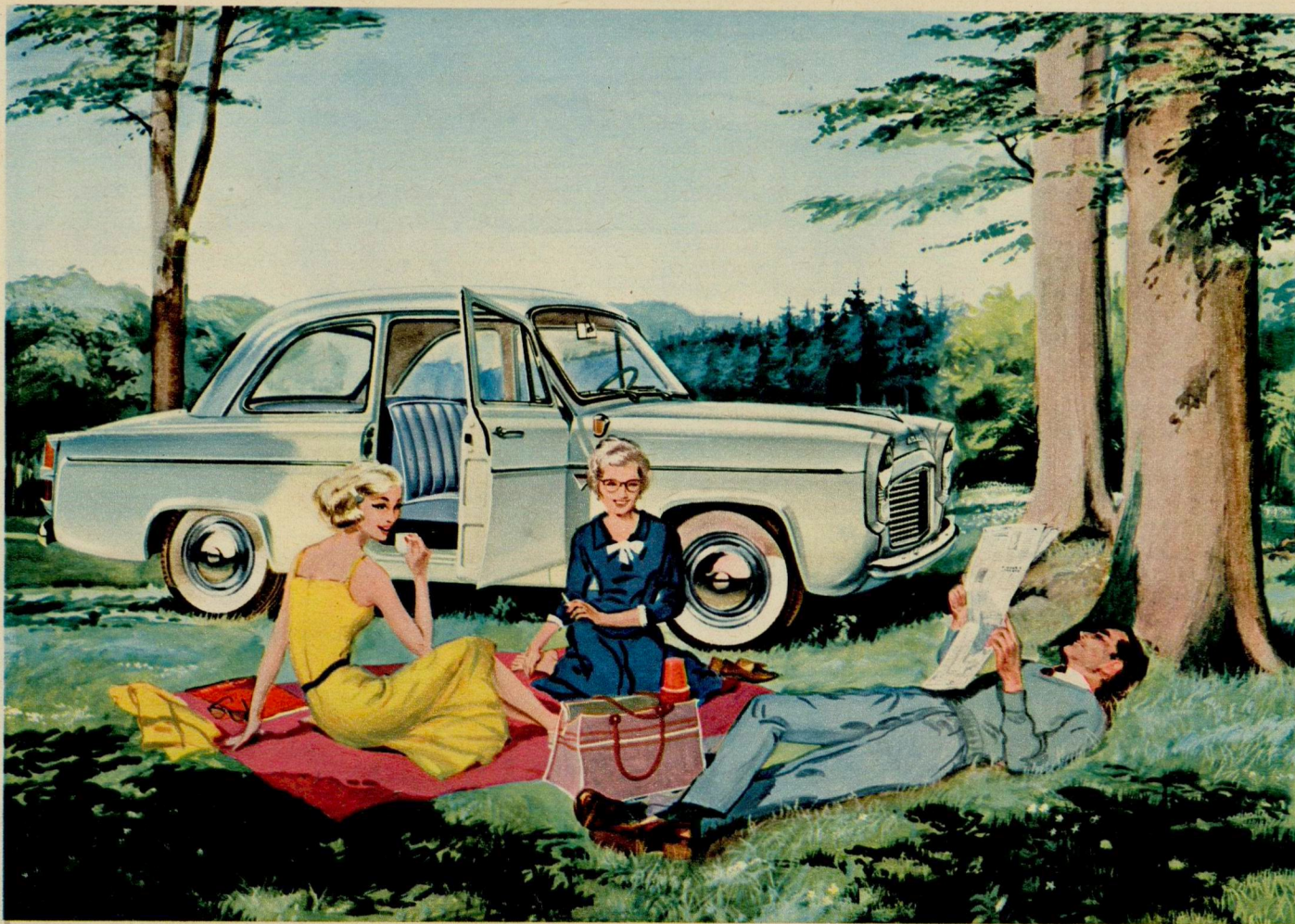
– Det er givet, at der er en grænse for udbytteforøgelsen, siger dr. Frandsen, men det er meget vanskeligt at afgøre, hvor den ligger. Gang på gang har man regnet med, at nu var vi ved toppen for dansk planteavls ydeevne, men alligevel er der sket nye fremstød. Mange steder i verden finder man jo desuden uhyre områder, der nu ligger som ørken, men hvor afgrøder ville vælte frem, hvis man kunne skaffe vand og kunstgødning. Det afhænger af kapital, organi- sation og arbejde, men der må ialtfald være langt igen, inden grænsen er nået, og det gælder også den forbedring af ydelsen, som kan nås gennem forædlings- arbejdet. Der er så rige kombi- nationsmuligheder alene i det plantemateriale, vi har lige for hånden, at de fleste af dem slet ikke er bearbejdet endnu.

KAJ CHRISTIANSEN

Fra Øtoftegårds marker stam- mer planterne på hundred- tusinder af tønder land roer, kløver og lucerne rundt om i Danmark. – Forstander K. J. Frandsen, som kritisk-efter- tænksomt betragter planterne i et nyt forædlingsforsøg, er netop blevet belønnet med en af landets fornemme, viden- skabelige udmærkelser, Augu- stinus-prisen. I den anledning siger han i artiklen lidt om planteforædlings mål og dens økonomiske betydning for landet.

kr. for en roe
og indsatsen 300 gange igen

Ak ja – havde De nu fået gjort alvor af det
 med den nye ANGLIA, som De går og
 drømmer om, så kunne De i stedet have ligget i det bløde
 græs under et skyggefuldt bøgetræ . . . og efter en
 rar frokost under åben sommerhimmel have kørt hen lige
 præcis hvor det passede Dem – let, bekvemt og elegant –
 uden tanke for andet end at nyde livet og naturen.
 Der er mange grunde til at folk med sans for biler vælger
 ANGLIA: accelerationen, vejbeliggenheden, de
 smukke linier og den fine økonomi. Man vælger den kort sagt,
 fordi den på alle punkter er top-vognen i sin klasse.

FORD ANGLIA

Bilen man drømmer om

LÆNET OVER broens rækværk står en mand og kikker ned i åen. Han ser ud til at være omvandrende spillemand – han har en banjo på ryggen. Jeg stiller mig ved siden af ham og stirrer også ned i åen.

– Man kan blive helt hypnotiseret af at glo ned i vandet, siger spillemanden på sit syngende lollandsk – men det gi'r fred i sindet. Her er for resten så kønt – synes De ikke?

– Og dejligt stille, tilføjer jeg.

Det er i Maribos vestlige udkant. Åen, som spillemanden og jeg lader os hypnotisere af, forbinder den store Sønder sø med den lille Nørre sø. Mark og skov går lige op til byen. Her er landligt og fredeligt. Kirken, den berømte gamle Birgittinerklosterkirke, stadens „historiske centrum“, ligger ved Sønder sø. Man kan vist komme over til den med en rute-motorbåd. Men hvorfor ikke tage vejen gennem byen?

– De burde nu *begynde* med kirken og kloster-ruinerne, siger spillemanden, som er klar over, at jeg er fremmed i byen. Ja – for vi ved jo, at det er klostret, Maribo kan takke for sin tilblivelse . . . Ellers ville her vel kun have været en stor landsby . . . og måske Bandholm havde vokset sig stor . . .

MEN spillemanden skal ind i byen, og jeg slår følge med ham, et stykke op ad den lange gade. Og vi snakker lidt om den gamle klosterby, der i længst forsvundne dage stod under en abbedisses overkommando, og som endnu synes at have en anelse af klostertugt over sig.

„Der er et tiltalende kvindeligt-hyggeagtigt præg over byen“, skriver den lollandske lokalhistoriker C. C. Haugner. Og han har ret – alt er så rent, så velholdt, så net i Maribo. Selv de gamle lave huse med de skæve vægge, som man finder i sidegaderne er pynteligt holdt, alle vindues-ruder skinner, som om de var blevet pudset for en time siden, og indenfor dem ses velplejede potteplanter og de sirligste gardiner. Man ville ikke blive forundret, om der også sad en fin gammeldags dame bag hvert af de huses vinduer. Man ville måske ikke engang blive synderligt overrasket, om man mødte genfærdet af en af nonneklostrets abbedisser på inspektion i sin stad . . .

For resten passerer vi da på vor vej forbi en virkelig nonne. Men det kan ikke forundre os – for Maribo er, som bekendt, det katolske centrum for „Sydhavsørerne“, i hvis befolkning der jo er ikke så få mennesker af polsk oprindelse.

Og spillemanden gør mig opmærksom på, at der på Maribo Stifts Museum findes en ret stor samling af ting og sager med tilknytning til de lolland-falsterske polakkers liv og færden, bl. a. en del husflid . . .

MEN spillemanden skal i gang med sin lille gerning og forsvinder ind gennem en port. Jeg kikker: Gården derinde er aldeles nydelig, med de fineste små blomsterbede . . .

Alle plankeværker dufter nytjæret, og over dem løfter sig stokroser. Og hele den mariboske idyl vækker ingen mistanke hos den fremmede om turistmæssige hensyn. Man er simpelthen sådan i den gode stad Maribo.

Og trafikken foregår i et langsomt tempo, velafpasset til de smalle gader, og uden unødvendig støj. Endog knallerterne og motorcyklerne – ja, det lyder måske utroligt – men selv de synes i Maribo at være indstillet på at færdes så lyd-løst som muligt, eller at respektere en tradition om gammel klosterfred.

VANDRINGER I DEN DANSKE PROVINS

TEKST: STEEN CHRISTENSEN . FARVEFOTOS: EGON RASCH

MARIBO

Maribos små huse er pynteligt holdt, og ingen købstadskirke har en så henrivende beliggenhed som domkirken i Maribo (bill. øverst).

Anmassende moderne byggeri er Maribo også fri for, her er ingen forlorne funktionalistiske „skyskrabere“ til at bryde det gammeldags provinsbybillede. Men man kunne godt ønske byen et nyt og mere stilrent rådhus. Det nuværende, som er lidt over hundrede år gammelt, er et værre stykke murermester-arkitektur. Det vides, at arkitekten to gange fik sine tegninger og planer kasseret af bygningsinspektøren – han burde også have haft det tredje sæt i hovedet. Rådhuset har ellers en smuk beliggenhed. Pladsen, torvet, er rummelig og delvis indrammet af lave huse, som afgiver en udmærket baggrund for en større officiel bygning...

Ikke færre end fem rådhusbygninger har Maribo haft gennem tiderne. I de tidligere var der naturligvis både tyvehul og borgerarrest, og endnu op i forrige århundrede hændte det, at rådhusalen blev lejet ud til større private festligheder som for eksempel bryllupper i den store stil. Arrestanterne i tyvehullet kunne så læse sig lidt med feststøjen deroppe fra herligheden.

En tid var der også „dårekiste“ i en tilbygget bindingsværksfløj til rådhuset. Her sad i usle kamre uden kakkellov nogle af byens og egnens sindssyge. Dårligt passet blev de, elendig var deres kost, og grusom kulde måtte de udstå om vinteren.

KIRKEN ligger ret nær ved Torvet. Man støder ellers ikke på mange historiske minder i Maribo, knap nok et gadenavn, som har noget at fortælle. Her har engang været en Kindhestegeade, hvad Næstved jo har

endnu, og som minder om en af de gamle latinskoler, hvor der jo uddeltes kindheste, lussinger, i rigt mål. Hvordan har man kunnet nænne at nedlægge kindheste-navnet? En af gaderne hedder Skimmingegade og fortæller, at her lå der i sin tid – før Maribo i 1416 blev købstad og fik sit nuværende navn – en landsby ved navn Skimminge. Og på Torvet udmunder en gade med Kai Munks navn. Digterpræsten, hvis far var garver i Maribo, er vel byens mest berømte søn. Han har selv berømmet byen og dens omegn – men det kan næppe være herfra, han har hentet inspiration til sine stærkt dramatiske skuespil?

Men vi nærmer os kirken, som ingen turist, der besøger Maribo, undlader at ofre sin opmærksomhed.

Tårnet, som spillemanden snakkede om, synes nu nærmest at være et såre beskedent lille spir – men der kan jo nok være en skøn udsigt derfra over det frodige land, der ligger som et åkandeblad på søen, eller som får en til at tænke på den H. C. Andersen-ske strofe: „I grønne øer, mit hjertes hjem her nede...“ For resten er der vist ingen købstadkirke i Danmark, der har en så henrivende beliggenhed som domkirken i Maribo.

Og der er en slags harmoni mellem den omgivende natur, med den blanke sø og skovene, og kirkens brede, hvælvede og søjlerige, men prunkløse hvide rum.

Graveren viser mig om i kirken og fortæller om dens historie. Først går vi nu til Leonora Christina Ulfeldts begravelse, der findes i nærheden af koret, og som fornylig

er blevet restaureret. Hendes ligsten, som er nedfældet i gulvet, melder, at her hviler hendes trede sønner, og siden den 6. april 1698 hun selv. Hun blev 76 år, 8 måneder og 8 dage. Indskriften, som hun formodentlig selv har affattet, er ganske enkel og blottet for al bombast.

Ligstenen ligger over en gravhvælving, som hun selv, kort før sin død, havde ladet indrette. Men hvælvingen var efterhånden gået i forfald, og kisterne smuldret. Og da man i fjor, under et reparationsarbejde, stødte på den og i dens dyb fandt et voksent kranium og tre barnekranier og andre skeletdele, følte man sig ikke helt sikker på, at det virkelig var den berømte og geniale kongedatter og hendes børns jordiske levninger, man stod overfor. Kranierne blev underkastet en videnskabelig undersøgelse, og den gav positivt resultat, og nu har man anbragt skeletdelene i en egetræskiste i gravhvælvingen. Kisten kan forøvrigt beses gennem en lem i gulvet.

Leonora Christina sad som bekendt fængslet i Blåtårn i 22 år og fik efter sin løsgivelse anvist bolig i det nu forlængst nedrevne Maribo kloster (hvis ruiner findes i umiddelbar nærhed af kirken).

MEN det er ellers småt med synlige minder om fortiden i den gamle klosterkirke. I den katolske tid har der været kalkmalerier og talrige helgen-altre. Borte! Graveren viser mig en „Birgitte-tavle“ og en Augustinus-figur, to nydelige kunstværker fra 1500-tallet. Til kirkens skatte hører også et pragtfuldt alterbæger af svært forgyldt sølv, som

ARBEJDET I KUNSTEN

I alle tider har kunstnerne søgt deres motiver i arbejdet i bondens gård, på hans marker, i håndværkerens værksteder. Denne søgen efter motiver i arbejdet er blevet til yndefulde skildringer, der ganske skjuler dagligdagens slid – sådan som billedet herunder viser det, eller til stærkt udtryksfulde figurer som skulpturen t.b., der på en betagende måde forberliger samarbejdet mellem mennesker.

Høstarbejderne, malet af Niccolò dell'Abbate (1527-71). Skulpturen er udført af den svenske billedhuggerinde Anna Troili-Peterson. Til højre ser vi ind i urmagerværkstedet omkring år 1600 med den hollandske maler Theodor Gallés øjne.

dronning Margrethe skal have foræret til Birgittiner-klostret i Vadstena, hvorfra det igen blev skænket til Maribo.

– Men her er en ret stor samling af relikvier fra kirkens ældste tid, siger graveren og viser mig en række små pakker, som er udstillet i koret. Emballeret i lærred, der synes mønret af ælde, og med latinske inskriptioner, skrevet med munkebogstaver, ligger her en stump af den svamp, som dypet i eddike blev rakt den korsfæstede Kristus, en flig af St. Peters ligklæde, en splint af en port, som Jesus gik igennem på vejen til Golgata . . . ja, mærkelige ting og sager, som engang har været kirkens dyrebareste skatte og tiltroet undergørende kraft.

LAD os nu besøge klosterruinerne, der dølger sig i et anlæg ned mod søen. Svære kampe- og murstens-fundamenter om åbne kældre, der glaner fortabt mod dagslyset. Græs og ukrudtsplanter gror nådigt dækkende op om forfaldet, ja, pryder det . . .

Det var dronning Margrethe, der gav stødet til Maribo klostres oprettelse. Hun var selv lægsøster ved St. Birgittes berømte kloster i Vadstena. På borgen Grimstrups jorder, som hun erhvervede, fandt hun den ideelle plads for et dansk birgittiner-kloster. Borgen lod hun nedrive – så var den færdig med at være nogen trusel mod kongemagten, og godset med den fiskerige sø tilskødte hun ordenen, og man gik i gang med byggeriet.

Birgittiner-ordenen, der jo forresten også fik kloster i Mariager, omfattede både nonner og enkelte præsteviede munke. De to

køn holdtes skarpt adskilt indenfor klostrets mure, hvor kyskhed næsten var det vigtigste bud, og i den katolske tid skete der vist heller ingen større skandaler. Men da Maribo efter reformationen var blevet omdannet til adeligt jomfrukloster, begyndte der et grueligt leben . . .

DET adelige jomfrukloster blev ophævet i 1621. Bygningerne var derefter embedsbolig for „amtsskriveren“ indtil 1686, da Leonora Christina flyttede ind. Hun var ikke rigtigt fornøjet med forholdene. Bygningerne var forfaldne, fulde af træk og ikke til at varme op om vinteren. Hun klager også over mangel på fødevarer: „Hverken kød, fjerkræ eller fisk er til at få i Maribo i det daglige“. Ja, det var dengang!

Leonora Christina fik ellers en særdeles god pengeunderstøttelse fra kongen, og hendes tjenerskab bestod af to kammerpiger, fire andre piger, to pager, en lakaj, en kusk og en gårdskarl. Desuden havde hun en adelsdame, der forestod hendes økonomi.

Blandt dem, der besøgte hende, var Kingo, salmedigteren, der jo var biskop over Fyns stift, hvortil Lolland-Falster dengang hørte. De to højtbegavede mennesker har sikkert også gået tur ved søen og hørt den selvsamme rislen i sivene, som vi hører nu, århundreder efter. Men mon de også har snakket om, hvordan verden i senere tider ville komme til at se ud – som mennesker i vore dage jo så gerne gør . . .

NEJ – når de så en enlig fisker, med langsomme åreteg, glide ud over søen i sin båd for at skaffe lidt fisk til nådigfruens køk-

ken, har de ikke haft skygge af anelse om Maribos berømte roere, der i dag over vandfladen er ifærd med at træne til mester-skabs-konkurrence. Leonora Christina og Kingo har endnu mindre kunnet forestille sig, at klosterbyen, hvori man knap kunne købe lidt fødevarer, skulle blive storproducent af sukker og ost . . .

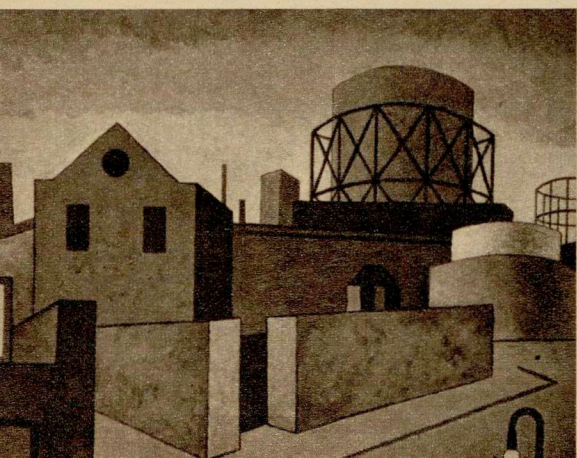
. . . eller at huse, som endnu ikke var bygget på deres tid, engang skulle være fortidsminder samlet i et frilandsmuseum på den anden side af søen . . .

Men der er „blomsterfest“ i Bangs Have, og lad os for en liden stund glemme Leonora Christina og Kingo og moderne sport og industri, ja, og de henfarne adelsjomfruers usalige suk . . . og se Maribo-ungdommen danse og slå gækken løs . . .

I pavillonen er der fuldt af mennesker, ungdom fra by og land, og ældre, mødre og fædre, og over dem alle ligger der et lyst og venligt smil. Men intet sted i Danmarks rige vil man opleve, at et bal udfolder sig med mere adstadighed og stilfærdighed. Der mangler ikke munterhed, men man har visselig ikke glemt sin dannelse hjemme . . .

Der er ikke få mørkhårede typer mellem balgæsterne, både polsk og vendisk blod har sat præg på „Sydhavssøernes“ befolkning, men et fælles drag er der over dem alle, og på den fremmede virker de som een stor familie. Tilmed en familie, som det ikke er helt nemt at komme ind i.

Men hvem „slår gækken løs“ her? Dansen går, men så adstadigt, så stilfærdigt, som blev ballet overvåget af de gamle abbedissers ånder . . .

Gulvafhøvelne, malet omkring 1870 af den franske maler Callebote, til venstre skildrer den moderne amerikanske maler Niles Spencer fabrikskvarteret med sit maleri af gasværket i en amerikansk provinsby.

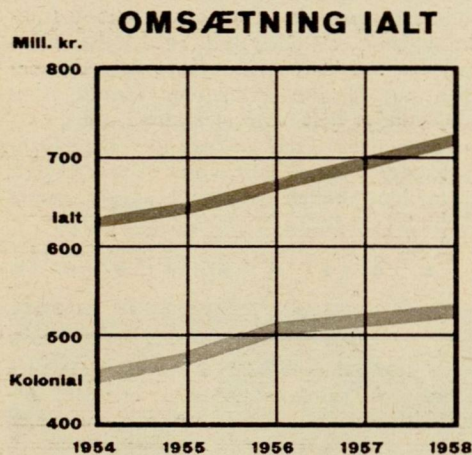

Den Gode Hyrde, af Anto-Carte, Belgien.

DET VAR en temmelig utraditionel, men meget instruktiv måde, hvorpå FDBs førstedirektør, *Ebbe Groes*, aflagde sin regnskabsberetning ved generalforsamlingen i Ålborg. Punkt for punkt blev regnskabet hovedtal anskueliggjort på en stor lysbilledskærm i form af kurver, søjler og cirkler – i de selv samme diagrammer, som vi viser på disse sider.

Og man må sige, at mange af tallene ikke behøvede blive projiceret op for at falde i øjnene. For 13. år i træk har FDBs omsætning nu vist rekordtal. I 1958 blev omsætningen 721 mill. kr., og tager man i betragtning, at visse vareområder nu er udskilt i selvstændige selskaber, betegner dette en stigning på ialt 29 mill. kr. eller godt 4 pct.

Alene i løbet af de sidste fem år er FDBs totalomsætning steget med 100 mill. kr. eller 16 pct. – og denne udvikling skyldes som bekendt ikke prisstigninger:

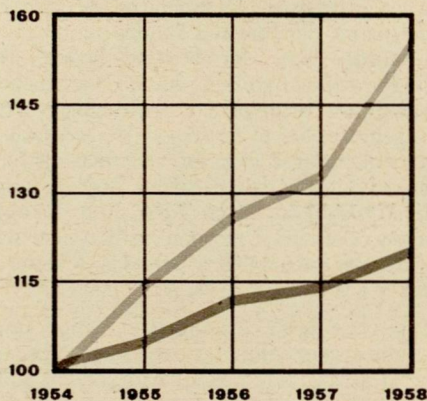

Man ser af den nederste kurve, at særlig kolonialomsætningen har haft stærk fremgang, til ialt 534 mill. kr. Og geografisk set har fremgangen været stærkest i København, nemlig 10 procent.

Den vigtigste kolonialvare er jo *Cirkelkaffen*, som nu fylder fem år. Salget af Cir-

kelkaffe er steget med hele 58 pct. i de 5 år, heraf falder alene de 18 procents fremgang på 1958, da der gennemførtes tre prisnedsættelser. Igen i 1959 er salgsfremgangen fortsat og prisen på ny sat ned – sidste gang netop dagen før generalforsamlingen! – *Købmændenes såkaldte kæmpelotteri har således ikke virket hæmmende på vort salg*, erklærede Ebbe Groes; Cirkelkaffens kurve vil komme til at pege yderligere opefter:

SALG AF CIRKELKAFFE
(1954 = 100)

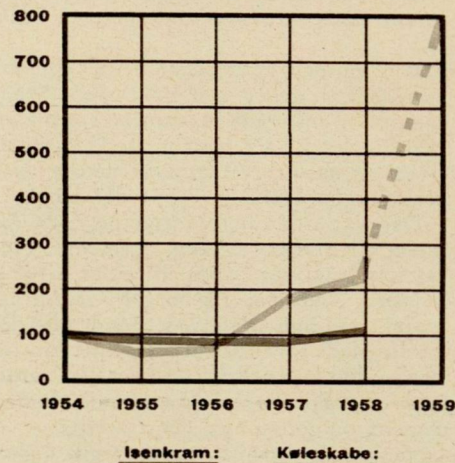

FDBs førstedirektør rettede på generalforsamlingen en tak til brugsforeningernes udvaldere og deres medhjælpere for deres gode og positive medvirken ved opnåelsen af de fine resultater.

Og man kan jo også på andre vareområder end kolonial konstatere betydelig fremgang. Befolkningens kraftigere efterspørgsel efter varige forbrugsgoder mærkes således stærkt inden for isenkramafdelingen, hvor salget af flaskegas og flaskegasartikler samt køleskabe og vaskemaskiner har vist betydelig stigning og trukket hele afdelingens omsætning i

vejret. For *køleskabene* er udviklingen særlig glædelig; Major-kampagnen er en succes, og man regner med at sælge 5-6000 køleskabe i 1959:

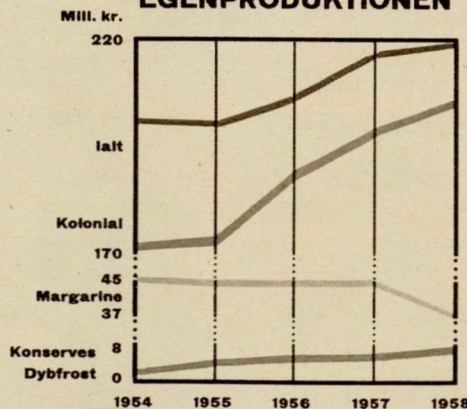
ISENKRAM OMSÆTNING
(1954 = 100)

FDB er jo ikke blot salg, men tillige fabrikation. Og også på dette område har 1958 været et livligt år. Kun margarinefabrikationen viser nedgang – det skyldes kølehus-smørret – men dog ikke større nedgang end for andre fabrikaters vedkommende, så FDB har opretholdt sin markedsandel, 24 pct. af det samlede margarinesalg.

Ser man bort fra margarinen, er den samlede fabriksomsætning steget med 5 pct. i 1958. Og særlig stærkt stigende er salget af konserver og dybfrostvarer: I 1958 androg fremgangen på dette område 46 pct. Der er nu installeret 421 store frysediske i danske brugsforeninger, og de har alle en pæn omsætning. – *Vor andel på dette meget vigtige vareområde, som er i pagt med fremtiden, er større end vor andel i salget af almindelige kolonialvarer*, kunne direktør Ebbe Groes konstatere.

EGENPRODUKTIONEN

Illustrationerne til dir. Groes regnskabsoversigt stod i kæmpeforstørrelse fra et lysbilledapparat, ved hvilket direktøren ses øverst til højre på næste side.

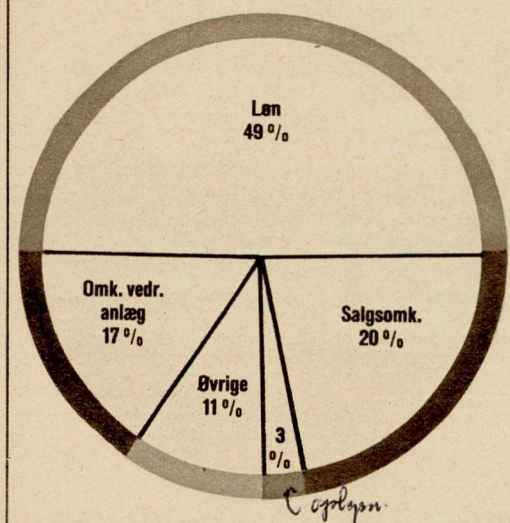
forbrugerne

Også oplysningerne om driftsregnskabet udgiftsside tegnede for generalforsamlingens deltagere et interessant billede af udviklingen inden for FDB.

I udsnit af en stor cirkel vist, at lønningerne udgør 49 pct. af FDBs samlede udgifter. Den udbetalte løn er i 1958 steget 2 pct., men hele udviklingen på dette område er imødegået af de fortsatte effektivitets- og rationaliseringsbestræbelser, hvorved FDBs personale gennem de sidste fem år er reduceret med 504 personer eller 12 pct. Størsteparten af denne reduktion vedrører handelsafdelingerne, hvor produktiviteten – der jo er et mål for, hvor effektivt der arbejdes – samtidig er steget 30 pct. – Direktør Ebbe Groes understregede, at de menneskelige hensyn ikke var blevet tilsidesat under disse rationaliseringsbestræbelser, således havde FDB jo allerede i 1957 udstedt sit trykstiltsagn til medarbejderne.

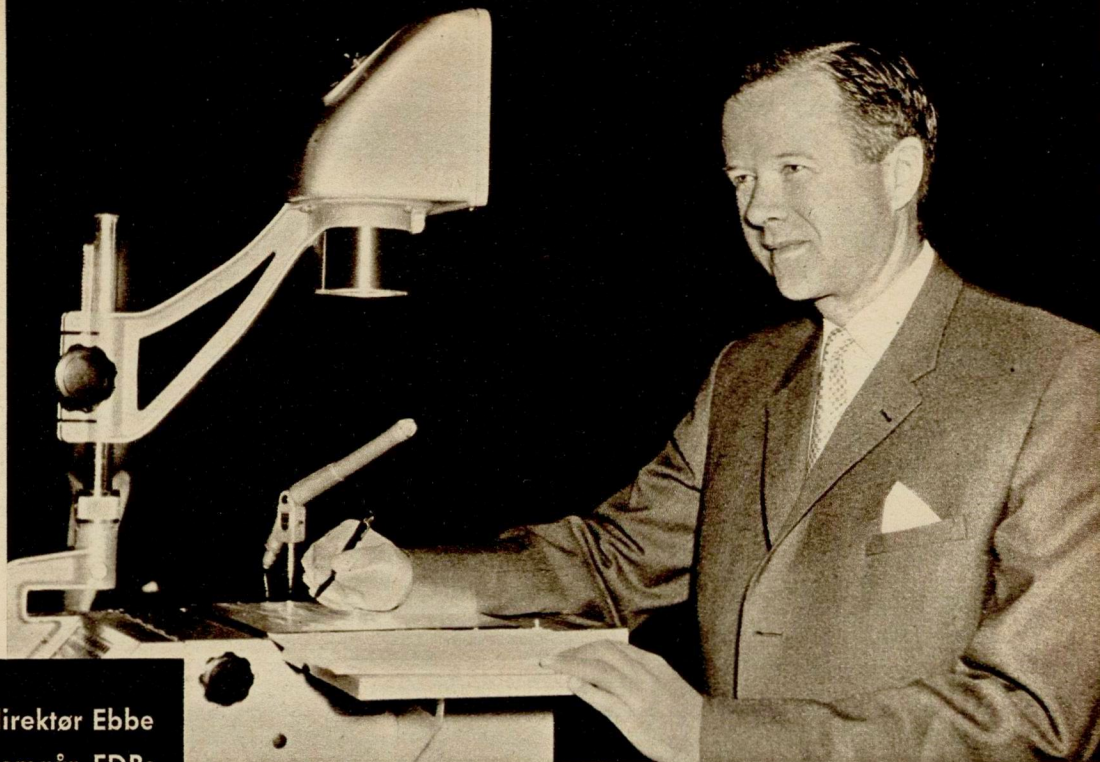
Et andet af cirkeludsnittene viser omkostningerne vedrørende anlæg, der i den kommende tid vil være en voksende post. Også kørselsudgifterne stiger som følge af FDBs franco levering af varer til de enkelte brugsforeninger, hvilket påvirker regnskab:

UDGIFTER i %

De ubenævnte 3 pct. på cirklen er oplysningsvirksomhed. Det bliver et ret anseligt beløb og svarer til 10 pct. af overskudet. – Brugsforeningsbevægelsens pionerer i Rochdale vedtog i 1853, at 2½ pct. af nettooverskudet skulle bruges til oplysningsformål. Vi bruger 10 pct. – og regner jo endda i vor indbildskhed med, at vi er mere oplyste i vore dage, sagde Ebbe Groes.

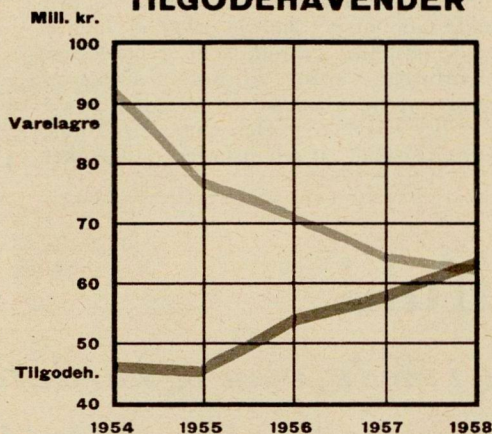
FDBs førstedirektør Ebbe Groes gennemgår FDBs regnskab for 1958 og giver samtidig en oversigt over de sidste fem års udvikling

På regnskabet indtægtsside bemærker man, at fabrikernes bruttoindtægt er steget med en halvsn million i løbet af de sidste fem år; den øgede egenproduktion har således i høj grad forbedret FDBs stilling.

En oversigt over status viser, at ved udgangen af 1958 udgjorde egenkapitalen 52 pct. og den fremmede kapital i FDB altså 48 pct. af hele formuen. Og af Fællesforeningens værdier udgjorde varebeholdninger og tilgodehavender – hver med 28 pct. – langt de største poster. Her kommer iøvrigt en ny, interessant oversigt ind:

VARELAGRE OG TILGODEHAVENDER

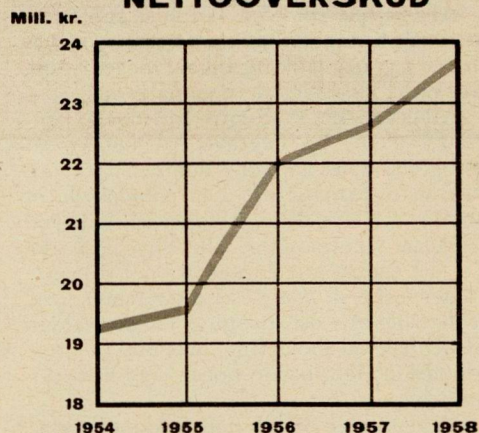

I løbet af det sidste femår er FDBs varelagre nedbragt fra 91 til 61 mill. kr., hvilket naturligvis billiggør driften. I samme tidsrum er tilgodehavenderne hos brugsforeningerne steget fra 47 til 65 mill. kr. – Det ser således ud til, at rationaliseringen er lykkedes betydeligt bedre for FDBs varelagre end med

hensyn til de udestående fordringer, konstaterede direktør Groes. Og dette hænger nøje sammen med spørgsmålet om kontantsalget i brugsforeningerne.

Alt ialt har FDBs virksomhed i 1958 bragt det hidtil bedste resultat siden sidste krig:

NETTOOVERSKUD

Fra FDB til brugsforeningerne udbetales der 3½ pct., og hermed er der i de sidste fem år udbetalt ialt 81 mill. kr. fra fællesforeningen til foreningerne og videre til medlemmerne, til de enkelte forbrugere.

– Men alt dette betyder dog ikke, at vi er tilfredse, sluttede direktør Ebbe Groes. Ved forenede kræfter skulle det være muligt at opnå nye og væsentlige forbedringer fremover.

Brugsforenings-jubilæer: 75 år: „Kvik“ Holeby brugsforening, den 1. juli. Søstrup brugsforening, den 1. august. 50 år: Frederiks brugsforening, den 18. juli. V. Hæsing brugsforening, den 1. august. 25 år: Buerup brugsforening, den 21. juli. København brugsforening, den 1. august, ved hvilken lejlighed samtidig fejres 25 års jubilæum af foreningens formand, næstformand og uddeler. Den sidste er formanden for Danmarks Uddelerforening, F. Tybjerg.

*men senior. I sende evos un gramatik e un verb-
bibel de un nuov glet nomet universalglet*

De fleste mennesker med blot et overfladisk kendskab til et af de europæiske hovedsprog vil vist kunne se, at sætningen ovenfor betyder:

Min herre, jeg sender Dem en grammatik og en ordbog for et nyt sprog kaldet universal sproget.

Så let kan det være at læse et konstrueret sprog – et kunstsprog. For de fleste europæere vil det endda være endnu lettere at gå til end for en dansker. Man kan godt forstå, at tyskeren v. Pirro, som opfandt dette sprog i 1860'erne, regnede med at have løst et stort mellemfolkeligt problem, nemlig dette at skabe et sprog, alverdens civiliserede folkeslag ville lære ved siden af deres eget, således at alle blev i stand til at klare sig overalt, blot ved at lære ét sprog foruden modersmålet...

Alle kan se fordelene ved et sådant internationalt hjælpesprog, og *universalglet* var tilmed i grammatik og udtale meget lettere end noget eksisterende nationalsprog.

Alligevel er v. Pirros opfindelse forlængst glemt og begravet på bunden af sprogforskernes arkiver – sammen med utallige andre kunstsprog. Det paradoksale er nemlig, at mens det virkelig værdifulde ved et sådant hjælpesprog ville ligge i, at det var det eneste ene i international omgang, er der skabt så mange af disse kunstsprog, at det ville øge det sproglige virvar i verden til det helt uudholdelige, hvis blot en ringe brøkdel af dem havde nogen som helst udbredelse.

Heldigvis er det da heller ikke tilfældet. Der er frembragt tusindvis af internationale hjælpesprog, og langt de fleste af dem er i

dag mere døde end de ældste former for etruskisk.

Det er let nok at ironisere over den slags modsætninger eller at more sig over den stridbarhed, hvormed tilhængere af de forskellige kunstsprog-systemer har hævdet, at netop deres er den eneste farbare vej til verdensfreden. Man skal dog ikke gøre det, dels fordi man her står overfor en god portion idealistisk stræben, og dels fordi alle de vittigheder, der kan siges om emnet, vistnok er sagt. Allerede for mere end 300 år siden skrev englænderen sir Thomas Urquhardt en *parodi* på et verdenssprog.

Baggrunden herfor må jo have været, at der allerede dengang var den del mennesker, som hævdede, at verden sprogligt set er så urationelt indrettet, at en forbedring nok kunne være på sin plads. Den nyere tids Europa er i den henseende nærmest et underudviklet område. I middelalderen havde man latinen som fælles omgangssprog (omend kun for de lærde), inderne udviklede *hindustani* som et middel til at slå bro mellem de mange indiske sproggrupper; Nordamerikas indianere frembragte et lignende fællessprog til anvendelse, når folk fra forskellige stammer mødtes – og i adskillige andre egne af verden har man set noget lignende.

Forestillingen om et systematisk udtænkt kunstsprog er imidlertid europæisk, og den dukker op meget hurtigt efter at latinen havde udspillet sin rolle som de lærdes intereuropæiske sprog. Filosofen Descartes gjorde sig til talsmand for et sådant sprog så tidligt som i 1629. Han mente, det kunne gøres så enkelt, at selv uskoledede mennesker

ville være i stand til på kun 6 timer at lære at bruge det ved hjælp af en ordbog.

Helt så let lært har de færreste kunstsprog været. Naturligvis kan den, der bygger et sprog op fra bunden, teoretisk undgå alle de indviklede regler for grammatik, udtale og ordkonstruktion, som gør naturlige sprog så svære. I praksis er disse faldgruber imidlertid ikke lette at slippe uden om. Opfinderne af kunstsprog har – som en ekspert på området udtrykker det – ofte kopieret netop de værste fejl i de nationale tungemål.

Det kan man dog ikke sige om tilhængerne af *pasigrafien*, som er en af de ældste former for kunstsprog. Princippet er her at erstatte alle ord med et tegn (oftest et tal) således at det samme tegn står for samme begreb i alle sprog. Altså f. eks. tallet 2 for *brød* o. s. v. – Ideen er stadig aktuelt. En dansk landsbylæge har i årevis arbejdet på et sådant system.

Et beslægtet internationalt skriftsprog blev konstrueret for et par hundrede år siden af en tysk biskop Wilhelm. Han opdelte alle ordmæssige begreber i 40 klasser, hver markeret ved et tegn mellem to horisontale linier, altså f. eks. –x–. Hver klasse opdeltes i grupper ved et tegn til venstre, altså f. eks. v–x–, og hver gruppe kunne så yderligere opdeles ved et tegn til højre, altså f. eks. v–x–λ. Det giver, som enhver tipper vil vide, en kolossal bunke kombinationsmuligheder, og yderligere markerede biskop Wilhelm fortid, nutid og fremtid ved henholdsvis 1, 2 eller 3 prikker.

I *Solresol*-sproget – for at tage et af en helt anden type – består hele ordforrådet udelukkende af kombinationer af ordene fra musikskalaen *do, re, mi fa, sol*... En af finesserne er, at udsagnsord, tillægsord, biord og navneord kan dannes af samme stamme blot ved at flytte trykket. *Solresol* blev prisbelønnet på Paris-udstillingen i 1855 og på London-udstillingen i 1862. Det støttedes af åndsfyrster som Victor

Værdifuld

vejledning i mode, mad og håndarbejder -

morsom og berigende underholdning for hele familien:

det finder De hver tirsdag i

FLITTIGE HÆNDER

kun 70 øre

PYK

Esperanto-tilhængere verden over fejrer i sommer en mærkedag: sprogets skaber, dr. Zamenhofs 100 års fødselsdag. Esperanto er imidlertid langt fra det eneste „verdenssprog“. Artiklen her fortæller om nogle enkelte af de mange hundrede kunstsprog, som er dukket op i tidens løb - og hvoraf de fleste for længst er glemt og begravet.

Hugo, og Napoleon III var meget interesseret - dog ikke så meget, at han lærte sproget.

En anden opfinder gik frem på den måde, at han sammensatte sit ordforråd af alle de udtalelige enstavsord på ikke over 5 bogstaver, han kunne tænke sig. Mellem gloserne var derfor ord som *Pnabs*, *Kvaf*, *Krelv* og *Sparf* og totalindtrykket var i det hele taget ganske ejendommeligt. Første linie af fadervor lyder f. eks. på dette sprog: *Nea per, ev ra seri in silu...*

Det første kunstsprog, som fik nogen praktisk betydning, var *Volapyk*. Nu lever ikke andet end navnet, og tilmed som en nedsættende betegnelse for et sprogligt rod-sammen, men for 70-80 år siden var „det rene volapyk“ et meget agtet begreb. Dette sprog havde en så eksplosionsagtig succes i starten, at det i den retning langt overgår alle ældre og yngre kunstsprog, inclusive Esperanto.

Knap 10 år efter, at en tysk præst havde fået ideen til *Volapyk* (det betyder verdenssprog), taltes det - mere eller mindre godt - af omkring 1 million mennesker verden over. Der var da udgivet *Volapyk*-lærebøger på 25 sprog og udnævnt 900 „autoriserede“ verdenssproglærere, 200 overlærere og 50 professorer.

Tilslutningen kan kun forklares med manglen på bedres havelse og med, at der netop i firserne var en frugtbar, international jordbund for den slags projekter. *Volapyk* er nemlig ikke overvældende genialt sammenlignet med så mange andre kunstsprog. Opfinderen, pastor *Schleyer*, havde taget hovedparten af ordforrådet fra engelsk, men rigtignok underkastet gloserne en hårdhændet behandling.

Således ville han undgå bogstavet r. Det erstattedes ofte med l. Europa kom derfor til at hedde *Yulop*, hvilket praktisk talt er en lydskrift af det engelske ord for denne

verdensdel blot med et l i stedet for et r. For at minde lidt om dette navn kom de andre verdensdele så til at hedde *Melop* (Amerika), *Silop* (Asien), *Fikop* (Afrika) og *Talop* (Australien). Skønt det meste af sproget var opbygget lige så vilkårligt, hylledes *Schleyer* som et af alle tiders store genier og fik ærestilnavnet *Datuval* (den store opfinder). Efter en halv snes års hektisk blomstring døde sproget. Onde tunger påstod, at det fik dødsstødet, da volapykisterne begyndte at komme sammen til verdenskongresser og skulle til at tale med folk af andre modersmål.

Det stoppede ingenlunde fabrikationen af kunstsprog. Da *Volapyk*-akademiet så sig om efter en værdig afløser for det havarerede verdenssprog, fik det i løbet af en halv snes år forelagt 30 nykonstruerede kunstsprog. Blandt dem valgte man *Idiom neutral*, men skiftede senere også det ud til fordel for *Interlingua*, der nærmest er en simplificeret form for latin.

Esperanto er dog ubetinget det af de mange verdenssprog, der hidtil har vist sig mest livskraftigt. Om det derfor i betydning kan sidestilles med bogtrykkunstens opfindelse, som nogle tilhængere er tilbøjelige til, er en anden sag. Den polske øjenlæge, dr. Zamenhof, var knapt 30 år gammel, da han lancerede sit sprog under forfattermærket *Doktoro Esperanto* (den, der håber). Det har altså været fremme i over 70 år, og endnu er det jo meget langt fra at have en udbredelse, der kan sidestilles med de store nationalsprogs. Her i Danmark sælges årlig et par tusinde lærebøger i Esperanto.

At Zamenhofs arbejde var en bedrift, er alle kyndige imidlertid enige om, og det er også ubestrideligt, at bevægelsen er blevet ledet med større sans for propaganda og organisation end noget andet kunstsprog har kunnet støtte sig til.

Et af principperne i dette arbejde har været en stærk sproglig konservatisme. Ændringer eller blot diskussion af ændringer i det oprindelige grundlag er blevet afvist, som var det en helligbrøde. Flere grupper af kunstsprog-tilhængere, som mente, at kunne forbedre Esperanto, er derfor begyndt for sig selv med Esperanto-varianter som *Ido* (efterkommer på Esperanto), *Ilo*, *Nov-Esperanto*, *Esperantido*, *Lingva Kosmopolita*, *Antido* og *Novial* - det sidste er konstrueret af den danske sprogmand Otto Jespersen og fik derfor mellem brødre navnet *Jesperato*. Hertil kommer en lang række kunstsprog, der er opstået som kryssninger mellem Esperanto og *Interlingua* - sprog som *Romanal*, *Occidental*, *Pan Roman* og *Medial European*.

Det internationale sprog er således stadig en fjern utopi, selv om det unægtelig bliver mere og mere påkrævet. I det gamle Folkenes Forbund kunne man nøjes med to officielle sprog - i FN har man (foreløbig) 5. Måske er nutidens verdenssprog-tilhængere målet nærmere end den engelske biskop Seth Ward, som i 1654 gjorde sig til talsmand for et kunstsprog, men noget tyder nu på, at hans anden kongstanke først realiseres - nemlig den, at menneskene engang ville blive i stand til at flyve til månen.

**Ta'BUKO
til bords...**

Fuldkorns
hvede

**Danish
Corn**
FULDKORNS-
HVEDE

smager
som kage
- koster
som kiks!

Bisca

ENGELSK-DANSK BISCUITS FABRIK
LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF

*gode redskaber
til børnene!*

Lysbro

RIVER

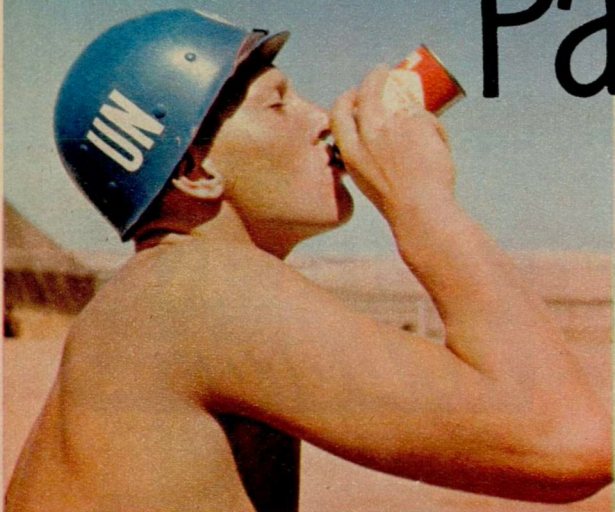
SKØVLE

SPADER

De små skal tumle sig. De skal skovle, grave og rive. Det er morsomt for de små - og allermorsomst med rigtige Lysbro redskaber.

LYSBRO FABRIKER, SILKEBORG

På orlov fra krudtt

På tredje år sveder danske soldater på vagt i Gazas ørken – og ser hen til de få fridage, der både kan bringe dem sammen med den mystiske sfinks, gøre dem til ørkenshejker for 10 minutter og lade dem opleve Jerusalems herlighed

GAMLE Henrik Pontoppidan skrev sin roman om Lykke-Per i halvfemserne, så vidt huskes i venlige, nordsjællandske omgivelser, og den gråskæggede forfatter ville nok have rystet på hovedet, hvis en eller anden havde profeteret, at bogen godt et halvt århundrede senere skulle vugges på kamelryg gennem Gaza-stribens ørken.

Gaza-området er kun lidt større end Langeland – men dermed er muligheden for brug af hjemlig målestok også udtømt. Det er landet, hvortil den blindede Samson blev ført af filistrene, og hvortil apostlen Filip ifølge bibelhistorien blev beordret af en engel, der dystert tilføjede, at vejen var øde. Talrige slag har op gennem historien raset her – og på nu

tredje år huser den smalle stribe land i Middelhavets sydøstlige hjørne danske soldater, der under FNs overkommando udfører vagttjeneste sammen med soldater fra andre nationer langs våbenstandslinjen – i praksis en grøft, politisk skellet mellem den arabiske verden og Israel. Lykke-Per er sammen med 8-900 andre bøger et af danskernes hyppigst anvendte midler til at fordrive fritiden med ind imellem vagterne. Der læses meget, næsten ligeså meget, som der svedes, og feltbiblioteket i kasserne på kamelryggene kommer både til hovedlejren ved Gaza by og til de ensomme forlægninger langs demarkationslinjen og nede på Sinai-halvøen.

En enkelt begivenhed udleverer det fremmedartede miljø. Intet minder om landsbyen eller provinsbyen derhjemme, som menig Hansen og menig Christensen kommer fra. En norsk FN-soldat, som danskerne er i bataillon med, skød en araber, der søgte at snige sig over grænsen. Hvor han faldt, svor familien blodhævn under den brændende sol, og vanskelige forhandlinger måtte føres, før hans slægtninge gik ind på at modtage en bod for drabet. Det var endda til at fatte – men den dag, hans norske banemand med bataillonens velsignelse mødte til forsoningsmiddag hos familien, følte de fleste ligesom Jeppe i baronens seng på deres hule tand. Drømte de eller var de vågne? Befandt de sig virkelig godt og vel midtvejs i det tyvende århundrede?

Spørgsmålet melder sig igen, når de ser til en af siderne. Gaza-områdets fastboende befolkning er små 100.000 arabere – men flygtninge fra Israel har bragt tallet op på mere end det tredobbelte. De fleste af de godt 2.500 dan-

skere, som efterhånden har gjort tjeneste i Gaza, er landboer. På Israel-siden ser de iøjnefaldende beviser for, at området i virkeligheden er frugtbart. Derovre er alle moderne dyrkningsmetoder taget i brug, traktorerne brummer løs, og landet bliver mere og mere grønt. Kigger de til den anden side, er de straks tilbage i middelalderen. Sortklædte kvinder sidder på hug, og enten river eller skærer det sparsomt voksende korn af markerne. Pløjningen sker med en primitiv træplov, et sted er trækdyret en skindmager hest eller kamel, et andet en kvinde eller mand. Og til optællingen af Ægyptens syv plager kan de danske soldater føje en ottende: overbefolkningen.

Når de ved hjemkomsten skal give udtryk for det, som gjorde stærkest indtryk på dem i Gaza-striben, svarer de: Elendigheden. Og skal de motivere, hvorfor de

Noget indtagende boligkvarter udgør de og tilværelsen i teltene og på vagtskifte uden plads til luksus

meldte sig som frivillige, siger mange: Pengene.

For i Gaza kan en ung mand spare 6.000 kr. sammen på et halvt år. Det gør mange. Videreuddannelse, udbetalingen til en bil – eller måske begyndelsen til en landejendom!

DEN egentlige vagttjeneste er ensformig, og efterhånden som alvorligere grænseepisoder er lykkeligt få, er de største farer forskellige sygdomme, små, giftige slanger,

Trods sprogvanskeligheder er det kammeratlige samvær med soldater af andre nationaliteter en yndet fritids-syssel i Gaza-striben. Nr. 4 fra højre er dansk.

Ønden

der er berøgtet for deres lynhurtige hug – og så kedsomheden. Fritidsbeskæftigelsen synes i virkeligheden at være det største problem, navnlig for den del af soldaterne, der kortere eller længere tid er forlagt til delingsleje. I 40 graders varme kan de samme ansigter dag efter dag godt gå en lidt på nerverne, læselysten kan trods det kamelbårne biblioteks fristelser tage noget af, og selv samtalestoffet ebber ud. Herude synes søvn derfor at være en ivrigt anvendt fritidsbeskæftigelse. Der soves meget, 14 timer i døgnet er langt fra nogen rekord.

Både fra FN's og velfærdstjenestens side udfoldes der imidlertid megen flid for at udfylde soldaternes fritid. Om dagen er der for de tjenstgørende i hovedleiren altid en kølende udvej som en dukkert i Middelhavet (under vagtsomme livredderøjne), og bagefter dasen og småsludren i

Faraonernes pyramider og den gådefulde sfinks uden næse lærte de om i skolen. Nu triller de i busser under orloven i Cairo ud til begge dele – og kan på stedet skifte til kamelryg.

rudte leje ikke,
r ensformig og

det hvide sand. Eller man kan, når man har tyret den forhåndenværende litteratur, gå på besøg hos hinanden, kigge på byen, deltage i studiekredsarbejde om egne, man er i, og problemerne, man har smidt sig ud i, og om aftenen høre kortbølgesenderen hjemmefra (mens søfolk ned gennem Suez-kanalen og Det røde Hav gør ligeså), få et slag kort eller gå i lejrens store friluftsbio-graf, hvor de danske film er de populæreste, men hvor Holly-

wood-præstationer flere gange har haft verdenspremiere. Engang imellem kommer kunstnere hjemmefra flyvende på besøg for at underholde, og så kan en god dansk forsamlingshuslatter høres helt ind i Gaza by. Tryllekunstneren, der hiver kaniner op af sin høje hat, er også mindst ligeså morsom under orientens sol som hjemme i Århus.

GAZA-stribens største fortrin i de fleste danske FN-soldaters øjne er

dog, at de kan forlade den i orlovsøjemed – og sømmeligt udstyret med det næsten uundværlige fotografiapparat. Hver måneds tjeneste giver ret til tre dages orlov, men de fleste sparer en uges tid sammen, før de oftest med fly begiver sig til et af de eksisterende orlovscentre for at kaste sig ud i en passende blanding af turistture og ferielentren.

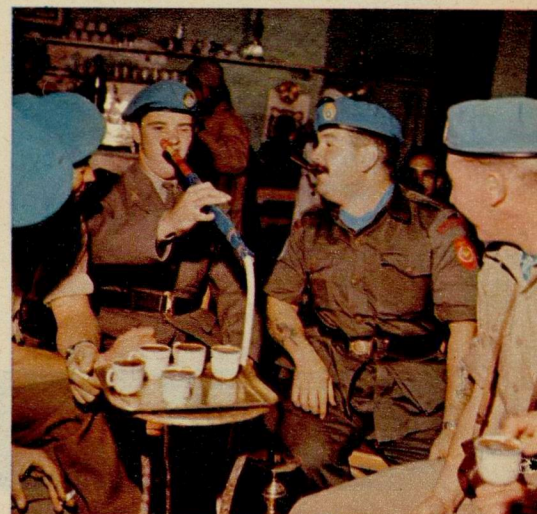
Som lille dreng lærte menig Jensen hjemme i landsbyskolen, at Moses gik op på Sinai-bjerget og blev der i 40 døgn, inden han vendte tilbage med lovens tavler. Som orlovssoldat fra Gaza har Jensen chance for at se Sinai-bjerget med egne, solsvedne øjne. Og han kan midt i den golde ørken studere det betagende San Catarina-kloster, der hævdes at være lagt ved stedet, hvor Jahve under jødernes flugt fra Ægypten til det forjættede land åbenbarede sig for sit udvalgte folk i en brændende tornebusk. Andre ture går til Port Said, der nu bare ikke er så stemplet af orienten, som man vil være tilbøjelig til at tro over et kort hjemme på spisestuebordet.

En af de mest eftertragtede orlovsture

bringer de danske soldater til Jerusalem. Bare sjældent i påsken, hvor alle hoteller i forvejen er fyldt til bristepunktet. Det er både det gamle og det nye Jerusalem, der trækker, Kristi påståede grav, kirkerne, det arabiske kvarter – og de store, brede, moderne indkøbsstrøg.

Beirut i Libanon er også et yndet mål for orlovssoldater. De skal spadserere i de berømte cederskove på Libanons bjerge, de skal handle, de skal bade fra en af de bedste strande i denne verden – og hvis der er tid nok, skal de for forbløffende små penge prøve turen til Damaskus i taxa.

Og hvad de hjemme engang har hørt om storkenes og faraonernes

Cairos små beværtninger er yndede samlingssteder for orlovssoldater. Miljøet er så uhyre forskelligt fra krostuen eller kaffebaren derhjemme.

land, får de rig lejlighed til at opleve med egne sanser, når de tager til orlovscetret i Cairo. Hovedudflugten går til pyramiderne og sfinksen udenfor byen, og passagererne i busserne skal prøve at klatre rundt på de ærværdige monumenter, hvis alder ikke gør det dybeste indtryk på dem, før de med stadig klinkende fotografiapparater går i lag med de ihærdige burnusklædte arabere, der har slået sig ned ved berømtederne med deres kameler og forfølger alle, der nærmer sig, med tilbud om en ridetur – til den og den pris. Lægger man lidt flere penge i araberens næsten kronisk fremstrakte hånd, fremtryller han med lynets fart et komplet shejkdress, som forvandler selv en blond, karseklippet, dansk soldat til

en mystisk orientaler, når han først har manøvreret sig op på kamelryggen. Så klikker fotografiapparaterne igen – det er et billede for livet.

På Cairos små beværtninger samles de danske orlovssoldater med ligestillede af andre nationaliteter, eller de driver omkring i de fremmedartede bazargader, kigger og handler og indsnuser eksotiske, krydrede lugte. Ofte bliver de snydt af de høflige handelsmænd, så vandet driver af dem. Rygtet siger: Især hvis de ikke er jyder. For sent viser den 1000-årige antikvitæt sig at være fabriksfremstillet i Tyskland sidste år.

SPROGVANSKELIGHEDERNE og forskellene i hjemlige forudsætninger vanskeliggør ofte i praksis kammeratskabet med soldater af andre nationaliteter, især da det langtfra er alle, der som danskerne er villige og flittige til at slutte kontakt – og så se stort på at man ikke forstår et muk af, hvad den anden siger.

Her kommer sporten ind som et internationalt sprog og virkelig effektivt kontaktmiddel. Der afholdes konkurrencer og kampe indenfor næsten alle sportsgrene. En dansker og jugoslav kan ikke forstå hinandens sprog – men når de løber om kap, er ingen misforståelse mulig. Og danskeren og inderen, der ikke kan tale sammen, er på absolut bølgelængde, når de står overfor hinanden på hvert sit fodboldhold. Forudsætningen er dog naturligvis, at deltagerne i disse mellemfolkelige sportsdyster ikke går alt for indædt op i at vinde. Her om noget sted gælder den olympiske grundsetning, at det vigtigste er at have været med.

Underholdningsaftener med dans er også gentagne gange blevet arrangeret i orlovscetret i Cairo, dog med det alvorlige minus, at det kniber slemt med piger. Den muhammedanske befolkning danser ikke – og arrangørerne må finde frem til græske, italienske og libanesiske familier med døtre i en passende alder og et lidt friere syn på den side af tilværelsen. En dansk velfærds-officer kan fortælle en illustrativ historie om, hvordan det en aften i Cairo endelig var lykkedes ham at skrabbe 10 piger sammen. Men han stod med 250 danselystne soldater.

DER er langt fra dans og pyramidebesøg i Cairo til vagterne i ørkenen med brændende sol, sved, tørst, hylende vilde hunde, slangegrave omkring lejrene – og nu og da en grænseoverløber. Lovlig langt, mener nogle af soldaterne, når de vender tilbage. Om de tænker meget på, at de står på en international post for at holde eventuelle gløder væk fra en farlig krudttønde? De snakker ikke meget om det – men da et hold af dem på vej fra Danmark gjorde ophold i Neapel og bl. a. fik udleveret UN-armbind og malet UN på deres blå hjelme, kom en stor jyde hen til en radioreporter og spurgte ham, om det her UN betød det samme som FN. Radiomanden nikkede – og kunne se på jydén, at han var kendetligt beroliget.

JØRGEN FASTHOLM.

EGNE OG MENNESKER

BRAHE-TROLLEBORG i Sydfyn, et af Nordens prægtigste herresæder, er samlet under den hårdeste adelsvælde. – Men her var da en go' mand engang, siger en gammel, snaksom husmand på sit syngende fynsk. – Det var den gamle Reventlow, som gjorde meget for husmændene på godset. Han og den anden Reventlow nede på Christianssæde, det var skønne folk, der ville give den jævne mand hans ret...

KAJ LYKKES

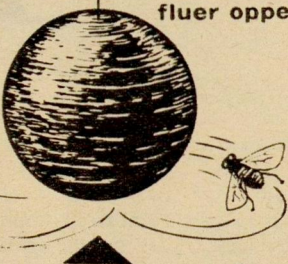
Det er smukt, at Reventlow'erne endnu mindes, de var humanister i det attende århundredes fineste stil. Da Joh. Ludv. Reventlow arvede godset, udskiftede han jorden til fæsterne og plantede de smukke skove, som nu er egnens pryd.

Men en anden skikkelse mindes endnu, nemlig Kaj Lykke. Han var af Lykkernes rige adesslægt, og ved sin fars død i 1656 arvede han de store herresæder Gisselfeld på Sjælland, Herningholm, Overgård og Estruplund i Jylland og Rødkilde, Hverringe og Rantzausholm (som Brahe-Trolleborg dengang hed) på Fyn. Han var landets rigeste godsbesidder, og efter sigende en meget smuk mand.

Men hans indre egenskaber svarede ikke til de ydre. Han var hofjunker hos Christian Firtal i sin ungdom, og her forhåned han den gamle konges elskerinde Vibeke Kruse (fordi hun var en jævn pige og ikke en adelsfødt maitresse) ved at vælte hendes vogn. Nogle år senere var Kaj Lykke i Hamborg – altså udenfor rigets grænse – og her indfandt Vibekes søn Ulrik Christian Gyldenløve, der var en djærv og tapper officer, sig på hans logis og forklarede, at han var kommet til Hamborg udelukkende for at duellere med Lykke for at hævne fornærmelsen af moderen. Men Kaj Lykke havde ikke den mindste lyst til at risikere livet i en duel, og i nattens mulm og mørke flygtede han fra Hamborg. Han efterlod en skrivelse til Gyldenløve, hvori han svor sin saligheds ed på, at han aldrig havde haft til hensigt at krænke Vibeke Kruse.

Kaj Lykke kunne imidlertid have levet til sine dages ende som hofmand og storgodsejer, hvis ikke en køn fynsk pige havde forvoldt hans ulykke. Hun hed Sofie Abelsdatter og var en bondepige fra Rantzausholms gods, og Lykke havde taget hende til frille, hvilket i de tider næppe forargede nogen. Men hvad der forargede var, at han lod den lille, fattige bondepige gå klædt som en adelsdame. Det gav anledning til megen snak og for-

Fluerne
i stuerne
fluer oppe

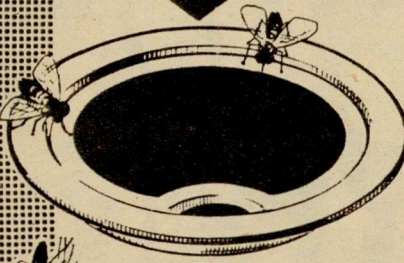

falder for

TUGON

fluer nede

AGRO-KEMI

argelse, for der måtte vel være grænser for, hvad selv rige Kaj Lykke kunne til-lade sig.

Forargelsen må have nået Sofie, for en skønne dag skrev hun til Kaj Lykke, som var på besøg i København, at hun ikke ville blive i hans hus, eftersom folk talte ilde om hende. Det lader til, at Lykke satte pris på pigen, for han skrev et brev til „erlige og gudfrygtige Soffi Abelsdatter“. Det lød sådan:

Hilsen med Gud Vorherre. Kiere Soffi Abelsdatter, hoffuer jeg bekommet eders breff, hvor aff jeg erfarer, at I icke vil

en klækkelig bøde, og han besluttede at lade sagen falde mod, at Kaj Lykke be-talte 100.000 rigsdaler.

Det var i de tider en uhyre sum, som selv en rigmand som Lykke kunne have svært ved at udrede. Det blev derfor be-stemt, at pengene skulle erlægges afdrags-vis. Men Lykke betaler ikke det første af-drag til den aftalte termin. Som følge deraf sender de to opmænd brevet til kon-gen, som åbenbart ikke tidligere har set det. Kaj Lykke flygtede, men dømmes i sit fravær fra liv og gods. Hans store godser og alle hans øvrige ejendele med undta-gelse af hans kones medgift tilfaldt kongen. I vore dage ville vi vel sige statskassen.

Om den tidligere storgods-ejers liv i udlændigheden har vi kun et enkelt vidnesbyrd. Det stammer fra en dansk rejsende, som mødte ham i Blekinge, hvor han var tjenestekarl hos en præst. I 1685 gav Christian V ham tilladelse til at vende hjem.

Han boede først hos sin hustru Ølle-gaard på Bistrup, og da hun var død, kom han på aftægt hos en af steddøtrene på den lille herregård Bramminge. Her døde han 38 år efter sin „henrettelse“, og hans lig blev ikke begravet under galgen, men i Bramminge kirke.

verre lenger i mit hus efterdi de taler ilde om Eder, men I skulle hørre hvad de taller om vores dronning [og hendes tjene-re]. Tør de så talle om hinder, så tør de ock vell talle om Eder, bliffuer I kon i mitt huses. Er jeg en erlig mand, dette schal aldrig fortryde Eder. Ex Kjøben-haffven. den 12. april 1656. Kaje Lykke.

Det var et ubehageligt brev, hvor den fornemme adelsmand bagvasker dron-ningen og bringer sladder fra rendestenen videre. For hvad man endda vil mene om Frederik IIIs ikke videre elskelige gemal-inde, er der ikke den ringeste grund til at tvivle om hendes dyd.

Brevet gjorde ikke nogen virkning på Sofie, som foretrak det gode ægteskab, hun havde udsigt til. Få måneder efter giftede hun sig med Rantzausholms ride-foged Peter Børtning. I bryllupsgave fik de en gård i Hågerup foræret af Lykke. Nogle år senere giftede Kaj Lykke sig med en velhavende enke fru Øllegaard Gyldenstjerne, der i første ægteskab havde et par døtre. Og nu begynder ulykkerne.

Under svenskekrigen, hvor Fyn blev hærget, havde Børtning varetaget godsets interesser, men måske også sine egne i vel høj grad. I hvert fald sagde Kaj Lykke ham op. Børtning, der ikke var et af Vor-herres bedste børn, blev rasende, nu skulle den hovne storgodsejer fældes. Han skrev til hoffet, at han lå med et brev, som sand-synligvis ville interessere majestæten. Så var spillet gående. Selve generalfiskalen rejste ekspres til Børtning og fik brevet ud-leveret.

Kongen beskikkede grev Christian Rantzau og rentemester Christoffer Gabel til at undersøge sagen, og Kaj Lykke var klar over, at nu stod hans hoved på spil. Han skrev et ydmygt brev til de to høje herrer, hvori han erklærede, at han havde skrevet brevet i drukkenskab og bønfuldt dem om at gå i forbøn for ham hos kon-gen, for hvis fødder han ønskede at kaste sig. Det lader til, at kongen godkendte kommissionens forslag om at nøjes med

En æske
Hermesetas
søder som
1000 stk.
sukker

- langt det
billigste ...

Bliv slankere fra idag

brug **Hermesetas**

Søder uden at fede,
tåler kogning og
bagning.

Et Schweizerfabrikat,
der forhandles i
66 lande verden over.

Evy Nordlund

STAR
Pilsneren med den fine smag

Forstander J. Th. Arnfred forlader FDBs ledelse efter 32 års virke som repræsentantskabets formand, og i denne anledning skriver formanden for FDBs bestyrelse, professor P. Nyboe Andersen:

Levendegørelsen af vor bevægelses folkelige sigte

Forstander Arnfred har i 32 år været formand for FDBs repræsentantskab og har dermed indtaget en nøglestilling i vor bevægelse gennem et så langt og bevæget tidsrum, at han i FDBs historie altid vil få en ganske særlig plads.

Arnfred kom ind i andelsbevægelsen i de bevægede år i tyverne og kom med det samme i centrum for begivenhederne. Det var i tiden med mælkeeksportens og Andelsbankens sammenbrud, og som formand for Andelsbankens repræsentantskab i 1925 søgte Arnfred at redde banken. Det kostede store anstrengelser, og de var alle forgæves. Det var en af de mørkeste dage i Arnfreds liv, da banken måtte lukke. Men dette nederlag formede i Arnfreds sind trangten til at tage del i genopbygningsarbejdet. Han måtte i to år overtage formandsposten i Andelsudvalget – i hine år et lidet misundelsesværdigt arbejde – fordi han var en konstruktiv mand, der nød tillid fra alle sider.

Arnfreds rolle i genopbygningsarbejdet markeres bl. a. ved hans deltagelse i Ryslingemødet i 1926, hvorfra udgik så betydningsfulde impulser i brugsforeningsarbejdet: oplysningsarbejdet, brugsforeningsbladet, andelsskolen og meget mere.

Det er vanskeligt at udtrykke, hvad Arn-

fred gennem disse mange år har betydet for FDB, for brugsforeningsbevægelsen, ja for hele den danske andelsbevægelse. Jeg vil nøjes med at sige, at Arnfred er levendegørelsen af vor bevægelses folkelige sigte. Symbolet på dette er, at vi ikke blot vil sælge folk de bedst mulige varer, men vil kæmpe mod menneskets umyndiggørelse på forbrugets område.

Det var fattigdommen, der gjorde forbrugeren umyndig dengang Arnfred i sin barndom blev grebet af andelsideen og hjalp sin far at føre regnskab i den lille vestjyske brugs. Idag er det ikke fattigdom på samme måde men andre kræfter i samfundet, der søger at umyndiggøre forbrugeren. Trods alle fremskridt i velstand er der stadig brug for en bevægelse, der har et folkeligt sigte, således som Arnfred har fortolket det for os andre. Kampen går videre – i mangt og meget med nye midler, men det har altid været i Arnfreds ånd, at man gerne måtte være radikal, når det gjaldt at tilpasse sine arbejdsforhold til nye vilkår.

Den eneste måde, vi kan sige tak til Arnfred for hans indsats, er, at vi lover ham at arbejde videre ud fra de samme grundlæggende mål som altid og med vilje til fordomsfrit at tilpasse vore arbejdsmetoder efter de skiftende tiders krav.

Med sammenslutning følger den store fremgang

På FDBs generalforsamling fremkom formanden for Fredericia Brugsforening med en varm anbefaling af, at flere brugsforeninger i samme købstad sammensluttes til een, desuden taltes om placeringen af storafdelingerne og om kontant betaling i brugsforeningerne.

– Jeg vil gerne give et skub til de foreninger, der betænker sig på at indføre fuld kontant betaling, sagde *Charles Jensen*, formand for Kolding Brugsforening. Vi var ængstelige i vor forening for at tage skridtet og forberedte det derfor på to – heldigvis velbesøgte – generalforsamlinger. Men det gik langt over forventning og førte ingen som helst overgangsvanskeligheder med sig. Nok var der nogle medlemmer, som ikke ville være med, da de ikke længere kunne få kredit, men til gengæld fik vi mange nye medlemmer. Og kontantbetalingen er jo en lettelse i brugsforeningens daglige arbejde, men også af hensyn til FDBs likviditet bør man sørge for, at de daglige forbrugsvarer sælges kontant, sagde *Charles Jensen*, der fremhævede, at medlemmer med meget store og faste indtægter udnyttede kreditten. Af hensyn til forholdet mellem foreningens medlemmer er det med urette, de opnår denne kredit. Dette synspunkt deltes af formanden for Randers Arbejderforening, *P. K. Simonsen*, mens *Fr. Laursen*, Sønderkov, talte fra det modsatte synspunkt. Kontantbetaling er et spørgsmål, uddelerne har rejst, fordi det giver dem en arbejdslettelse. Men hvis vi i vor forening indførte kontantbetaling, ville medlemmerne gå over til købmanden. I de 23 år, taleren havde deltaget i ledelsen af sin brugsforening, havde den ikke noteret tab på kreditydelser,

og taleren mente, at tillidsmændene i landbrugsforeningerne gik ind for kreditydelser.

Formanden udtalte herom, at i dag stemmer det ikke, at man skal sælge daglige forbrugsvarer på kredit. Alle de forretninger, der netop nu går frem med stormskridt, sælger daglige forbrugsvarer kontant og til de billigste priser, som kan opnås ad denne vej. Denne salgsform vinder frem, og erfaringerne bekræfter dette. Det kan være, at medlemmerne går til købmanden for fortsat at få kredit, men konkurrencen kommer fra en helt anden side, nemlig fra kædeforretninger, hvis priser frister de kontantbetalende medlemmer i brugsforeningerne. Til efteråret vil der foreligge materiale til belysning af spørgsmålet: overgang fra kreditydelser til fuld kontant betaling af daglige forbrugsvarer, og meningen er, at foreningerne ser på de konsekvenser, de kan drage af materialet.

Det har været en ubeskrivelig fordel at sammenslutte de to brugsforeninger i Fredericia til een, sagde formanden, *Harry Ovesen*. Sammenslutningen fandt sted for tre år siden, og i dag har Fredericia Brugsforening fem butikker, mens to nye snart åbnes. Der er dybfrost i alle butikker, noget, man ikke turde drømme om under de tidligere små forhold. Til september optager man salg af kød i to af butikkerne samtidig med, at man går over til fuldt kontant salg. – Jeg vil anbefale alle andre at gøre som vi, sagde *Harry Ovesen*.

Færdige middagsretter er en af fremtidens varer i brugsforeningerne, men sundhedsmyndighedernes indstilling er ikke til at forstå. Hvorfor må man sælge frosne høns, men ikke stempet kød fra brugsforeningernes frysediske, spurgte formanden for Randers

Arbejderforening, *P. K. Simonsen*, der anmodede FDB om at tage problemet op til debat hos myndighederne.

Om placeringen af den nye sydjyske storafdeling i Vejen talte *Hans P. Hansen*, Darum Brugsforening. Det er intet fremskridt, at afdelingen kommer til Vejen, sagde taleren, da de længst bortliggende foreninger antagelig får hundrede kilometer til den. I tre år havde FDB arbejdet med tanken om en storafdeling, der dækkede Vestjylland, man havde forhørt sig i Esbjerg by, som endog havde købt en grund på tre tønder land til afdelingen, men det var kommet som en bombe for *Hans P. Hansen*, da FDB i januar indkaldte de lokale brugsforeninger til et møde og der meddelte, at storafdelingen skulle bygges i Vejen. Vi forstår det ikke, sagde taleren, FDB er brugsforeningernes ejendom og er til deres rådighed, men i Vestjylland føler vi os tilsidesat. *Hans P. Hansen* erklærede dog, at man som gode tabere tog mod storafdelingen i Vejen.

– Det er godt, at der bliver talt ud om spørgsmålet, sagde formanden. Det er fællesskabets vilkår, at vi ikke alle kan få vores vilje ud fra rent lokale interesser. Der er gjort alt for at orientere om placeringen af storafdelingerne, og man er endog gået meget videre end vedtægterne foreskriver ved at holde møder om sagen i hver egn forud for den endelige behandling i FDBs bestyrelse og repræsentantskab. Beslutningen om en storafdelings beliggenhed må tages af helhedens organer, det eneste sted, hvor ansvaret for så vigtige beslutninger er placeret.

Endelig talte *N. C. Henriksen*, Dybdal Brugsforening, som ønskede, at bestyrelsen selv skulle beslutte, hvor næste års generalforsamling skulle afholdes. (Senere vedtog man, at generalforsamlingen afholdes i Odense).

Nyt bestyrelsesmedlem i FDB

Branddir.
Johs. Lyngsø, Aars.

Gdr. Kristian
Nielsen, Fredsted.

Propr. Hammer
Sørensen, Nyk. M.

Gdr. Henry Houbak,
Bjergby.

Forst. Haugaard,
St. Restrup.

Skoleinsp. Bach,
Lillerød.

Repræsentantskabets
nye formand,
Forst. Knud Poulsen.

Branddirektør, gårdejer *Johs. Lyngsø*, Aars, er valgt som medlem af FDBs bestyrelse og efterfølger lærer *J. P. Jensen*, Tarup, der har været bestyrelsesmedlem siden 1951 og medlem af FDBs repræsentantskab siden 1926. Lærer *J. P. Jensen* har gjort en ganske særlig indsats som skattekyndig og i ham har de fynske brugsforeninger haft en meget dygtig talsmand i bestyrelsen. Oplysningsarbejdet har i en ganske særlig grad haft lærer *Jensens* hjerte, og han valgtes som oplysningsrådets første formand og deltog som sådan med stor iver i arbejdet på dette område.

Branddirektør *Lyngsø* blev valgt som medlem af repræsentantskabet i 1947, repræsenterende 10. kreds.

Ny formand for FDBs repræsen- tantskab

På forårets kredsmøder har der været nyvalg til repræsentantskabet i enkelte kredse. I 2. kreds er som forstander *Arnfreds* efterfølger valgt gårdejer *Kristian Nielsen*, Fredsted, i 9. kreds er som efterfølger for lærer *Dalgaard*, Lyby, valgt proprietær *Hammer Sørensen*, Nykøbing Mors, og endelig er i 6. kreds valgt gdr. *Henry Houbak*, Bjergby, som afløser for gdr. *Chr. Christensen*, Nr. Krogsdam. Ved branddirektør *Lyngsøs* indtræden i FDBs bestyrelse indtages hans plads i repræsentantskabet af suppleanten, forstander *Haugaard*, St. Restrup Husmandsskole.

På den særlige valgforsamling for de større brugsforeninger er antallet af tillægsmandater udvidet fra 6 til 7 på grund af disse foreningers vækst, og det nye mandat tilfaldt skoleinspektør *Bach*, Lillerød.

På sit konstituerende møde efter FDBs generalforsamling valgte repræsentantskabet som ny formand i stedet for forstander *Arnfred*, forstander *Knud Poulsen*, Skaade børnehjem, Højbjerg, der har repræsenteret 11. kreds siden 1956.

Den herlige LANCASTER-shag er fremstillet af fine oversøiske tobakker - og specielt sammensat for alle mandfolk, der kan lide aromatisk og mild tobaksnydelse

-gå i Brugsen

så får De dividende ovenikøbet

45 g i praktisk
plasticpose
2,70

- og bedst i
LANCASTER-pibe

- EN MANDIG TOBAK I EN HANDY POSE

Flaskegas - en varmekilde med perspektiv

EN HALV million husstande anvender idag flaskegas som varmekilde til den daglige madlavning. Det er omkring en tredjedel af landets husstande, og der er tale om en fantastisk udvikling. Omkring 1946 var der højst en halv snes tusinde flaskegasanlæg i brug, hovedsageligt i sommerhuse. Prisudviklingen har befordret dette. I 1946 betalte man 20 kr. for gasen i en standardflaske, idag koster flaskegasen kun godt det halve, nemlig 11 kroner for standardflaskens 11 kilo.

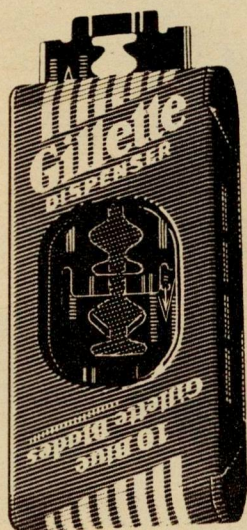
I Esbjerg og Aabyhøj kan de kommunale gasværker levere gas billigere end flaskegas. Ellers er den billigere end bygassen, der i København koster 41 øre pr. kubikmeter, mens den tilsvarende mængde flaskegas koster 33 øre. Der er købstæder, hvor prisforskellen er endnu større, men også byer, hvor den er mindre. Da det gennemsnitlige årsforbrug af bygas er ca. 300 kubikmeter pr. familie, kan der opnås en pæn besparelse ved brug af flaskegas. Dog må anstændigvis tilføjes, at i en prissammenligning må man foruden den normale kubikmeterpris også tage gasværkernes for-

skellige tariffer og abonnements-systemer i betragtning.

Man har også regnet ud, hvordan flaskegassens pris forholder sig til elektricitet som varmekilde i køkkenet. 1 kilo flaskegas svarer til 10 kWt elektricitet, og merudgiften for el-køkkenet er 45 kroner årligt i forhold til flaskegaskøkkenet.

Tanken om elektrificering af alle køkkener i landet har man allerede nu opgivet selv i et „elektricitetsland“ som Schweiz. Højst fire ud af hver ti schweiziske husholdninger kan få elektricitet som varmekilde i køkkenet. Begrundelsen er bl. a. den, at elektricitet skal fremstilles samtidig med, at den forbruges. Man må have en stor værkkapacitet for at overkomme spidsbelastningen. Og ved en fuld elektrificering af køkkenerne vokser spidsbelastningen. Skulle alle køkkener i Schweiz forsynes med elektricitet som varmekilde, måtte man bygge værker, der kun ville komme i drift de få dage om året, da spidsbelastningen gik ud over alle grænser. Derfor beslutningen om begrænsning af el-køkkenerne, der nok kan give andre stof til eftertanke.

Barbering bli'r bedre med Blaa Gillette

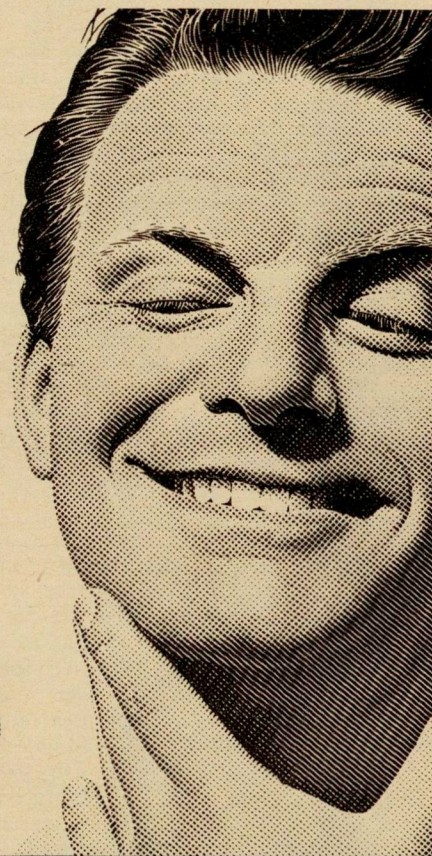
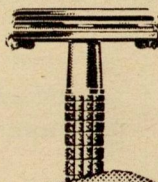

Verdens mest solgte barberblad holder skarpheden længere... rækker til flere barberinger... og er derfor faktisk billigere i brug!

**- skift til
Blaa**

Gillette

- den fuldkomne barbering

Køb Blaa Gillette i den praktiske dispenser med rum til brugte blade - den er gratis.

DISPENSER MED 10 BLAA GILLETTE KR. 3,00 — PAKKE MED 5 BLAA GILLETTE KR. 1,50

FAMILIENS SOMMER: PÅ TELTTUR

En dejlig fransk teltplads med udsigt mod Mont Blancs tinder.

Alle slags køretøjer bringer teltfolket ud til sommerens ferieoplevelser. Hvordan forbereder man en telttur, hvad skal man have med, og hvordan indretter man sig? Fru Povla Ege giver her en række råd, der retter sig til alle, der vil på telttur, men er usikre over for, hvordan de skal gribe det hele an.

FOR BARE en halv snes år siden måtte man enten være spejder eller noget af en særling, hvis man ville holde ferie i et telt. At ganske unge tilbragte nogle sommeruger på den måde fik endda gå, men ældre! At „rakke rundt“ i Danmark, ja endog i udlandet med telt og sovepose, betragtedes som en skør idé og et modelune. Udviklingen har vist noget ganske andet: Gode teltlejligheder skyder op overalt både i Danmark og i udlandet.

Det er billigt at holde ferie i telt, cirka en kroners penge pr. nat for køretøjet og cirka 50 øre pro persona, måske lidt mere på de bedst udstyrede feriepladser.

Teltlivet med bil egner sig i høj grad for familier, selv ret små børn kan være med.

Er det nu første gang, familien vil vove sig ud på telttur, og den måske ikke er rigtig dristig ved foretagendet, så anskaf ikke for meget. Der er næsten ingen grænser for, hvad man kan leje.

Køb kun det bedste i kvalitet, og køb så hellere lidt mindre. Først og fremmest: et virkeligt vandtæt telt. Se bort fra alverdens fiksfakserier, når bare teltet holder regnen ude.

Også teltunderlaget skal være førsteklasses. Om det skal være fastsyet til teltet eller

løst, er en smagssag, men absolut vandtæt skal det være.

Så er det jo ikke sikkert, at der i første omgang bliver råd til en „veranda“ til teltet, men i længden vil man ikke kunne undvære den, og da slet ikke hvis den ferierende familie har børn med. Det er af betydning, at der er et sted, hvor man kan opholde sig i køligt eller vådt vejr.

Men kan man ikke sove i bilen? En varevogn, især af de nyeste, der er lidt lange i det, egner sig udmærket til at sove i, og en personbil kan naturligvis laves om til det, men det er slet ikke nogen billig fornøjelse, og efter min mening afgiver bilen ikke noget videre godt sovested. Det kræver en hel del akrobatik at klæde sig af og på i bilen, og selv om der anskaffes et ekstra telt, der udspændes i forbindelse med vognen, står man altid i forlegenhed, hver gang man vil på køretur fra teltpladsen med bilen. Der findes ganske vist praktiske konstruktioner, hvor teltet kan lukkes ned for ens ejendele, når man er borte fra det, men den slags er dyrt. Et godt, løst telt af den almindelige art vil være at foretrække til sovested, madlavning o.s.v. Lejer man udstyret det første år, kan man jo let gøre studier på pladserne og se, hvordan andre har indrettet sig.

Inden man drager af, bør man have afprøvet alting. Kan familien rejse teltet nogenlunde hurtigt? Er der, hvad der skal være: barduner, stænger, pløkke o.s.v. Selv om man fra tidligere år har øvelse i at behandle grejerne, gør man klogt i før starten at overbevise sig om, at alt er i orden.

Der er jo en række småting, man kan få ærgrelser af, hvis man ikke forinden har set dem efter: Fungerer gassen, som den skal? Er de små lygter i stand, er glassene pudset, er der væger? Er der en flaske med

petroleum? Og lys: Det er måske nemt med elektrisk lys, men tag hellere et par stearinlys med til de hyggestunder, hvor hele familien sidder i de lune aftener uden for teltet.

Husmoderen får adskilligt at sørge for inden afrejsen. Det „grovere arbejde“ påhviler ganske vist husets herre, men husmoderen skal forinden turen gennemtænke alle de småting, en transportabel husholdning skal medføre. Og jeg tror, at husmoderens modvilje mod teltlivet (inden hun har prøvet det) ligger i tanken om, at på teltturen skal der skrælles kartofler, koges og steges akkurat ligesom hjemme.

Lad mig sige straks: Der er himmelvid forskel. For det første er det en selvfølge, at mand og børn tager deres del af „husarbejdet“ (og børn elsker at hjælpe), og det er mest praktisk, at hver pålægges sit bestemte job. For det andet er der en særlig fornøjelse i at købe ind og tilberede fremmede landes produkter. Og for det tredje: madfordringerne sættes betydeligt ned, og alt forenkles. Rejser man sydpå, har man simpelthen ikke trang til at fylde sig med tung mad. Og da de nordlige lande, samt det meste af Tyskland har mad- og indkøbsvaner omtrent som vi danske, er husmoderen jo på „hjemmebane“ disse steder.

Men før husmoderen er kommet så langt, er der naturligvis en del forhåndsplanlægning. Skriv lister over alt, hvad der tænkes medbragt.

Og hvad skal så med? Soveposer og en del uldtæpper, der lægges sammenlagt på bilsæderne, hvor de fylder mindst, foruden håndklæder, viskestykker o.s.v.

Sy små poser til våde køkkengrejer (som naturligvis tørres ved ankomsten til en lejrplads), en pose til håndklæde, sæbe og neglebørste til fællesbrug under kørslen – skal have sin plads på et let tilgængeligt

sted. Der er også brug for en pose til frokostpakningen, en pose til skotøj (kan med fordel gemmes under bilsæderne) o.s.v. Sørg for en lille kurv til køkkensager som tændstikker, salt, sukker, kaffe m. m. Glem heller ikke vandbeholder, dels en større, dels en lille toliters mælkejunge, der har plads inde i vognen til håndvask (plus sammenfoldeligt vandfad). Brug plasticposer flittigt, de er lette at få, og man vil prise dem på turen.

Og til alt dette kommer så familiens private tøj. Lige meget hvor man agter sig hen, får man brug for både varmt tøj og for let tøj. Nætterne kan blive kolde f. eks. i bjerge, og der må også regntøj til (plasticfrakker og tørklæde), som ikke må være gemt et utilgængeligt sted, for tænk på, hvis det finder på at regne, netop som man kommer til lejrpladsen og skal rejse teltet.

Heldigvis er der jo nylon og strygefrigt tøj, der er nemt at vaske. En badekåbe er en dejlig ting, for den kan man også bruge

gerne hver morgen på teltpladsen. Giv et æg til morgenmåltidet foruden marmelade. Kaffe eller te. Det lyder af et solidt måltid, og er det også, men skal man videre straks fra morgenstunden, må man starte på noget solidt. Når gassen om morgenen alligevel er igang, bør man huske at fylde termoflasken med frokostkaffen, det sparer tid.

Frokosten kan bestå af: en smule pålæg, en lille dåse leverpostej eller sardiner, tomater, brød, smør. Bagefter kaffe – og måske vin til maden. Dog skal man passe på med vinen, for i varmen er man tilbøjelig til at blive tørstig, og skal man straks køre videre, er mådehold med vinen at tilråde – halvt vin og halvt vand, sådan drikker man vin i vinlandene.

Middagen kan f. eks. være medbragte dåsesupper eller posesupper og dertil masser af løse ris, som kan fyldes i suppen efter kogningen. Det mætter dejligt, og med ost bagefter – plus vin samt frugt og kaffe – er det et herremåltid.

Så er der hygiejnen. Vask hænder før alle måltider og efter toiletbesøg. Skyl grundigt alt, hvad der spises rå. Ængstelse for tyfus eller dysenteri skulle der ikke være grund til, når disse få forholdsregler huskes.

Man skal naturligvis medføre en „medicinkasse“ med det nødvendige såsom hovedpine-, øre- og tandpinetabletter, lidt sovetabletter, stop- og afføringsmidler, og såfremt et af familiens medlemmer er tilbøjelige til køresyge, også postafentabletter, der fås i håndkøb på apoteket. Desuden en pakke vat og lidt forbindsstof. Læg medicinkassen på bilens baghyld, let tilgængeligt.

Og så er der det allervigtigste af oppakningen: Penge, familiens pas og bilens papirer. Gem det allesammen i en lille taske, og forlad aldrig tasken. Og iøvrigt: forlad aldrig bilen uden at lukke vinduerne og låse dørene. Folk i udlandet er såmænd lige så ærlige som folk herhjemme, men hvorfor friste?

Under teltturen skal man gøre ud- og indpakning til et holdarbejde, hvor hvert af familiens medlemmer bliver „specialist“ på sit område. Derfor skal man ikke være bange for at give en hjælpende hånd, hvor det tiltrænges – det gælder forresten ikke blot den lille familie selv men også andre på pladsen, hvis det er fornødent.

Forøvrigt gælder på teltpladsen den regel, at hver enkelt turist gennemgående passer sig selv og ikke trænger sig på. Nogle mennesker er selskabeligt anlagt, andre vil helst være i fred.

Der findes et helt sæt ordensregler for teltpladserne, og meningen med de fleste kan ikke være overraskende. Man skal huske, at støj fra ens radio og gramfon ikke er velset, det lyder lige så slemt for naboen, som man synes, at hans radio lyder. Børnene skal man lade lege, hvor de ikke generer andre. Bildørenes „smæk“ lyder skarpt om natten og tidligt om morgenen, og vel er teltfolket morgenmænd, men nogle kan jo være ankommet så sent, at de gerne vil have lov til at sove længe.

Og så rydder man op efter sig lige så godt, som man holder orden i sit grej under opholdet på teltpladsen.

Teltpladserne kan man få oplysning om i turistbureauerne og i klubber, hvor lejrpassene udstedes. En og anden kan måske føle sig fristet til at slå sig ned „privat“. Det kan ofte lade sig gøre, for gennemgående er folk flinke overalt, og betaler man for opholdet, går det nemt. Alligevel skal man helst holde sig til de officielle teltpladser, og f. eks. i Schweiz og i Holland er det omtrent ugørligt at slå sig ned uden for de officielle teltpladser.

Og kør så. Første gang, man er på en sådan tur, vil pakning og stuvning af småtingene og bagagen måske falde lidt trægt, men hurtigt falder man ind i en rutine, og hurtigt finder man ud af, hvor tingene kan være, og hvor de bør være. Ingen har jo sagt, at man på en fjortendages telttur skal benytte lige så mange teltpladser. Læg en rute, tag det med, De mener, at De har brug for, og ikke mere, så får de en god teltferie, og De får erfaringer til den næste og endnu bedre tur.

Det er ikke for at imponere andre, at man har orden i teltene. Teltlivet er langt mere behageligt når alt ligger på sin plads.

som slåbrok, den kan i nødstilfælde dække en seng, og man kan hygge sig i den en aften, når man sidder ude.

På ture, både i byerne og på landet, må man passe godt på fødderne, aldrig bare ben i skoene, det giver vabler. Pas fødderne med creme og talkum, brug ankelsokker. Der er ingen sjov ved at humpe ynkeligt afsted, blot fordi man har været forfængelig.

Hvordan sørger husmoderen så for familien på teltturen?

Spis let, og husk at skylle frugt, salat og grøntsager godt. Kød er dyrt sydpå, så det må rationeres lidt, hvis man er en familie på telttur. Spis masser af grøntsager, bønner, blomkål, artiskokker og den slags. Frugt er som regel billig.

Læg f. eks. måltiderne sådan an:

Morgenmad med brød og smør (tag pakkerugbrød med hjemmefra til de unge med den store appetit). Hvedebrød fås

Risen koges i „høkasse“: sæt risene over på sædvanlig måde, kog dem i 12–14 minutter med tætsluttende låg over, løft dem af og anbring gryden i græsset. Hav et uldtæppe parat og svøb det godt om, men ikke under gryden. Tolv minutter efter er risene færdige.

Af og til kan der også serveres koteletter eller bøf. Kødet skæres under sydligere himmelstrøg ud på en anden måde, end vi er vant til, men det er altid glimrende. Giv f. eks. franske kartofler og lidt bønner til. Franske kartofler kan man mange steder købe færdige i en pose. Varm dem forsigtigt i en tør kasserolle med låg på for ganske småt blus, så de er sprøde og gennemvarme. Bønnerne står færdigkogte i høkassen, kødet steges, og det hele er parat på een gang.

Ost som efterret bliver man aldrig ked af, og det er morsomt at prøve sydens dejlige ostetyper.

KAREN
KOKS
MAD

Barbecue (udtales: barbekju-u) er efterhånden blevet den store havemode. Omkring den samles el- og gas-komfurforvante folk og rister kød, fisk, fjerkræ, pølser, kartofler, brød og meget andet over trækulsgløderne og spiser maden med fingrene mens de bygger sig på ubekvemme stole udsat for vore sommerafteners luner.

Byg selv en barbecue. Ved hjælp af mursten eller andre egnede sten, en solid rist (bagerist), tørre småpinde, en pose trækul, sprit, en egnet plet i haven eller på haveterrassen eller ude i naturen kan en barbecue bygges op på et øjeblik. Læg først småpindene tilrette i samme udstrækning som ristens mål. Spred et tykt lag trækul over dem. Risten placeres i ca. 2 murstens højde (12–15 cm) over jorden. På billedet ser man, at et terrassenhjørne er udnyttet således, at ristens ene side hviler på et stentrappetrin mens den anden hviler på murstenen. Nogle sten giver læ til venstre, mens terrassens giver læ bagtil. Hæld sprit over trækullene og efter 10–15 minutters forløb gløder de, og nu kan der steges og ristes.

Koteletter, bøf, lever, nyrer i skiver, hele eller flæk-kede pølser, ristes to til fire minutter på hver side. Alt krydres først efter ristningen. Uskrællede hele kartofler i normal størrelse skal have mindst tyve minutter. Vend dem nu og da. Fisk ristes bedst, når de er indpakket i alufolie. De kan forinden fyldes med hakket dild eller persille, lidt smør og salt. Også udskåret kød, parterede kyllinger eller andet ungt fjerkræ ristes saftigt og lækkert, når det er indpakket i alufolie. Når trækullene er brændt helt ned, så prøv engang at riste franskbrød, smurt med kold smør lige over gløderne. Brødet er ristet på undersiden i løbet af et minut. Smørret er stadig koldt! – og som det smager. Brødet holdes over gløderne på en afbarket gaffelgren.

FRI-
LUFTS-
MAD

forbruger-

REDIGERET AF BODIL M. BEGRUP

DET ER MODERNE

at være vred

Samvirkens spalter er åbne for enhver kritik – det er usundt at sidde hjemme med sin ærgrelse, altså bare frem med den. Vi har dennegang to eksempler, og det er reklamen, der står for skud. Den famøse (?) Camferine-annonce, som jeg tidligere har forsvaret, er atter dukket op. En læser i Birkerød mener, at selv om han bruger Camferine fra nu af og til juleaften, vil en arbejdsru næve aldrig blive til en slank (!) og velplejet hånd. – Mon ikke man har misforstået illustrationen i Samvirke for 15. februar (måske den ikke har været tydelig nok), hvor der vistes både en mands- og en kvindehånd for at understrege Camferines anvendelighed til begge køn. Skønt et så fortræffeligt hudplejemiddel som Camferine ikke kan skabe en mand om til en kvinde, håndsmæssigt set, så kan jeg stadig ikke skrive under på, at der er tale om uærlig reklame.

Et trofast medlem på Nørrebro i København spørger, om det ikke er FDBs opgave at give oplysning om varens kvalitet. (Det er vi hurtigt enige om.) „Men hvordan kan FDB så udsende en reklamefilm med så vidunderlige ting som 'rund er kaffekoppens bund, rund er pigens røde mund'. Ingen behøver at fortælle os, at kopper og tallekener er runde.“

Kære frue, jeg hader at komme i biografen i sidste øjeblik, og jeg kan lide at få alle de sjove reklamefilm med. De skal nemlig også underholde. FDBs tre muntre biograffilm for Cirkel kaffe, Blenda og Safir mel ligger efter min mening i topklassen, selv om de ikke direkte er vareoplysende. Disse meget korte film har kun ét formål: På en sød og munter måde at minde om varens navn og købested – iøvrigt også en meget nødvendig oplysning i en hård konkurrencetid.

Selv om FDB går ind for den oplysende reklame betyder det ikke, at al reklame skal være oplysende i videste forstand.

Det ville være urealistisk at tro, at forbrugerne ikke ville trættes af en sådan ensidighed.

Men der er ikke forkerte oplysninger i FDBs

reklamefilm, og i brugsens annoncering og på enhver pakning af FDBs store mærkevarer kan husmoderen finde al ønskelig og detaljeret varekundskab.

Fællesforeningen var blandt de første (så er ikke for meget sagt) til at give varedeklaration på emballagerne, og denne linie følges stadig med åbent visir.

Der er slet ingen grund til at betragte den moderne reklame som „farlig“.

Den virker til gavn for os forbrugere, der uden reklamens hjælp ikke ville ane vores levende råd med hensyn til,

Rund er rullekonens mand

hvad der var godt, nyt og billigt.

Når det ikke er nogen skam at fremstille gode varer, hvorfor skulle det så være nødvendigt at rødme, hver gang man med et smil fortalte, at man havde varerne og gerne ville sælge dem til Dem og mig.

AKTUELT I BRUGSEN

Gelanito i store pakninger

Sidste sommer var der flere læsere, der bad om at få gelatineringsmidlet Gelanito i større portioner end til et kilo frugt. Så små portioner sylter man sjældent, og det måtte blive forholdsvis dyrere at skulle købe mange små portioner end én større.

Krydderimøllen fandt forslaget helt rigtigt, og nu kan man få Gelanito i pakninger til 5 kg frugt, og prisen er, som forudset, forholdsvis billigere.

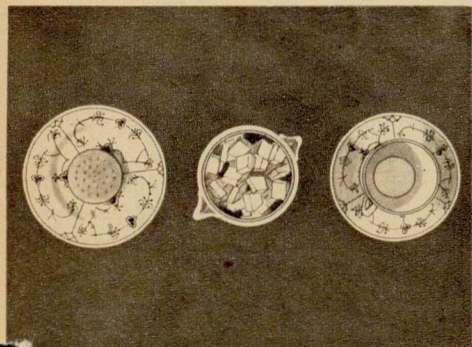
Bruger man Gelanito til marmelade, behøver den ikke koge så længe ind for at blive tilpas jævn, fordi Gelanito indeholder pektin, som bevirker, at frugt syltet med sukker stivner. Det er tilsat konserveringsmiddel og på pakningen står iøvrigt alle nødvendige oplysninger om mængde, kogetid og fremgangsmåde.

I almindelighed behøver man ikke tilsætte Gelanito til gelé, kun hvis frugten er meget moden og indeholder lidt pektin, kan det være nødvendigt. For eksempel kan det være vanskeligt at købe solbær *umodne* nok til, at den milde solbærmarmelade, syltet med en liter vand til et kilo bær og to kg sukker, kan blive stiv. Tilsættes Gelanito, bliver den meget fin.

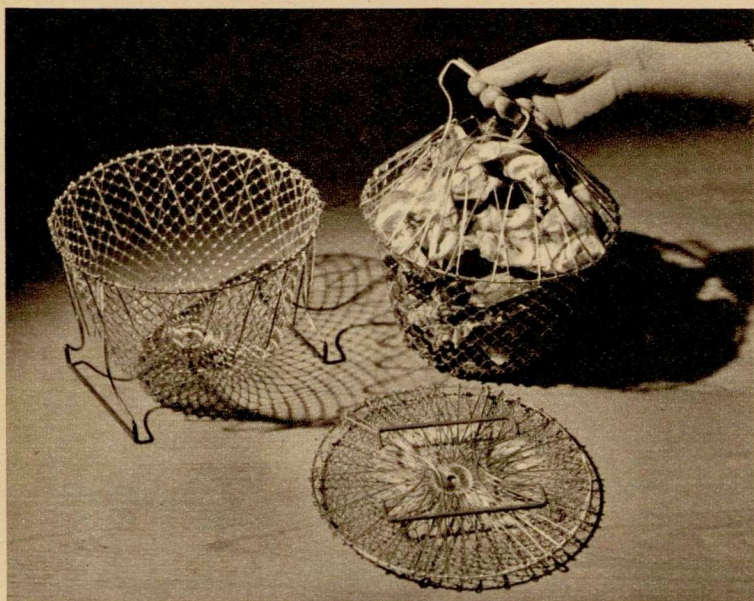
Blida i rejsebrev

En lille praktisk ting at tage med i sommerferiekufferterne er vaskemidlet *Blida til rejsebrug*. I en plasticpose med patentlukning ligger seks breve med Blida. Hvert brev indeholder svarer til fem liter vand eller så meget som fyldes i en almindelig vaskeskumme til vask. Det er lige, hvad man har brug for, når den strygefri skjorte eller kjole skal skylles op.

Blida er et sæbepulver og derfor meget effektivt. Vandet skal *ikke* blødgøres, fordi Blida er således sammensat, at sæben ikke danner kalksæber i vandet. Rejsebrevene fylder ingenting, og pulveret holder sig tørt i plasticposen – også en ting at tænke på, når man er i telt.

Rund er kaffekoppens bund

AKTUELT KØKKENET

Sommerens køkkenredskab er Triumph-salat-rysteren. Den er praktisk at skylle og slynge salaten i. Den kan også bruges til at koge grønsager i, så man får dem hele og fine op. Frugt eller grønt kan stå og dryppe af i den, og den kan agere gryderist eller bord-skåner. Når den ikke er i brug, kan den klappes sammen.

Den er let og elegant, men stærk, og den rustet ikke, selvom den ikke er i brug i længere tid.

??? - SVAR

● Nu-hvid er et fortrinligt vaskemiddel siger fru Schiel, Tinglev, men jeg vil foreslå, at der på pakkerne angives, hvor meget, man skal bruge f. eks. pr. spand vand til vask af bleer. Det er mere påkrævet at kende målene til små portioner end til storvask, for småvask foregår oftere.

● Fru Schiel har ganske ret, og allerede før jul blev der udarbejdet forslag til nye tekster på FDBs vaskemidler. Men da varedeklarationsnævnet nu arbejder med en revision af vaskemiddelemballagernes tekster, har FDB besluttet at vente med sine nye tekster, for at de kan være i overensstemmelse med hvad varedeklarationsnævnet når frem til.

Ifjor blev vi spurgt, om marmeladeglas med plasticlåg kan bruges til at sylte i uden at syltetøjet mugner. Husholdningsrådet har lovet at foretage nogle forsøg, men resultaterne kan vi jo først vente til foråret. Imidlertid har flere læsere skrevet til os om deres gode erfaringer, så tør man stole på dem, kan de praktiske glas og låg tages i brug allerede i år. Holder man øje med dem, kan der jo ikke ske alverden.

● Fru Johanne Páske, København NV, sender os med opskriften på en efterårsmarmelade, der ser udmærket ud, sine erfaringer med syltetøj i glas med plasticlåg. Hun skriver: 1. Sæt plasticlåget på, når marmeladen eller syltetøjet er helt koldt. 2. Marmeladen svinder ikke i glassene, og den bliver ikke stiv på overfladen.

Opskriften lyder således:

1 kg æbler, 1 kg pærer
1 kg mirabeller, 1 kg tyttebær
3 kg melis.

Tyttebær og mirabeller opvarmes og passerer gennem en grov sigte. Ret umodne æbler og pærer skæres småt ud ... Kog dem ud med den anden frugt ... Tilsæt sukkeret ... Lad marmeladen koge til den er jævn. Skyl glassene i konserveringsmiddel ... Hæld marmeladen i glassene.

Tyttebær virker konserverende, så bruger man ikke dem i marmeladen, er det muligt, at det ville være klogt at tilsætte lidt konserveringsmiddel til marmeladen, hvis opbevaringsforholdene ikke er fremragende. Fru Páske har også lavet abrikosmarmelade i glassene med fint resultat og får de 25 kr. denne gang.

SØDE TABLETTER

pris og smag

Sødetabletter søder uden at indeholde sukker (kulhydrat), derfor bruger sukkersygepatienter dem. De søder også uden kalorier, derfor bruger afmagringspatienter dem i al mad, og dem der vil holde vægten i ave i noget af måden.

De fleste synes - i alle tilfælde i begyndelsen - at sødetabletterne giver en lille eftersmag. For år tilbage var den meget stærkere, end den er nu, for også sødetabletternes fremstillingsteknik og sammensætning er forbedret.

Der kommer mange nye mærker på markedet og priserne varierer meget. Er det nu sådan, at de dyreste har mindre bismag end de billigste? Ingenlunde. Et lille forsøg med tre forskellige slags frugtgrød og seks sødetabletpræparater foretaget for at vejlede dem, der gerne ville ombytte sukker i frugtgrød med sødetabletter og for at se, hvor dyrt det egentlig er at bruge sødetabletter i forhold til sukker, viste følgende om bismag og priser:

1. Det dyreste sødemiddel var 10 gange så dyrt som sukker og det billigste var halvt så dyrt som sukker.

2. Det dyreste var det, der gav mindst bismag i frugtgrød, men kunne ved overdreven brug i enkelte tilfælde virke afførende. De to billigste var de bedste, næst efter det dyreste.

Det var abrikosgrød, æblegrød og rabarbergrød, der blev sødet med tabletterne. Hvis grøden blev sødet alene med sødetabletter, fik den en lidt bar smag og nogen bismag - mindst af de dyreste sødetabletter og derefter kom som sagt de to billigste. Men tilsatte man blot så meget som en halv spiseskefuld sukker pr. portion, smagte grøden, som var den kun sødet med sukker.

Der spises jo meget frugtgrød her i landet, og sødes den alene med sukker og spises med sukker på og fløde til, henter vi

mange kalorier i grøden. Hvis man uden besvær vil spare fra 200 til 400 kalorier daglig eller så godt som daglig (te eller kaffe med sukker i leverer nemt ca. 200 kalorier), er det bedste, man kan gøre, at erstatte eventuelt sukker i kaffe og te med sødetabletter eller vænne sig helt af med at søde kaffen og teen og bytte det meste af sukkeret i frugtgrød, koldskål og kompot med sødetabletter.

En portion rødgrød (2 dl) jævnet med kartoffelmel, sødet med sukker og spist med 1 dl fløde og strøsukker (1 spiseskefuld) på giver ca. 400 kalorier.

En portion rødgrød jævnet med husblas, sødet med sødetabletter + 1/2 spiseskefuld sukker til at runde smagen af med, og spist med 1 dl mælk og 1 spiseskefuld strøsukker på, leverer os knapt 200 kalorier.

Tager man tynd fløde og ingen sukker, bliver resultatet næsten det samme. Nøjes man med 1/2 deciliter god fløde og strøsukker, betyder det kun 35 kalorier mere.

Det var de første 200 kalorier man sparede. Hvis man desuden bruger sukker i kaffe og te og drikker, skal vi sige 5-6 kopper te eller kaffe med to stykker sukker i hver, så får vi ca. 200 kalorier fra sukkeret. De kan alle spares, når sukkeret udskiftes med sødetabletter.

Da de omtalte forsøg jo ikke er særlig videnskabeligt udført, men kun bygger på jævn, sund fornuft og smag, kan produkternes navne ikke anføres her, vi må nøjes med at sige, at FDB forhandler til brugsforeningerne fire mærker, blandt hvilke også de to billigste er repræsenterede.

For at kunne bedømme prisen må man læse den lille brugsanvisning, der altid følger med sødetabletter og se efter, hvor meget en tablet søder i forhold til sukker, og hvor mange tabletter der er i æsken. Når man ved, at 7 g sukker koster én øre, er regnestykket nemt gjort.

EN BORGER- MAND

*Glimt af købstad-
livet i fordums tider*

DET ER 125 år siden han fødtes, og havde han levet endnu, ville han sikkert have fundet, at tiderne, trods alt fremskridt, var blevet stadig mindre uskyldige og gemytlige. I „hans tid“ behøvede man ikke store anstalter for at more sig – munterheden og glæden lå altid parat til udfoldelse i een. Morskaben medbragte man selv, som det hedder. Fra sit barndomshjem kunne han fortælle om punchegilder, som faderen havde holdt for sine venner, og som havde formet sig såre enkelt og troskyldigt: Man mødte kl. 19, bænkedes sig om en bolle punch og udvekslede de obligate bemærkninger om vejr og vind – men så snart glassene var fyldt, gav man sig til at synge fædrelandssange og drikkeviser. Man passerede ikke meget, man gav sig hen i sangen – og kl. 23 var kalaset forbi, og hver gik til sit med mindet om en dejlig aften. Det var tider! I hans alderdom – han døde i årene op mod den første verdenskrig – var drikkevisernes tid forlængst forbi, og den

gammeldags gemytlighed syntes at være lidt på retur, men kendt og yndet var en duftende romtoddy eller te russe, hvorover man forstod at hygge sig, med en lun historie ...

Han skulle vist helst ses ved toddybordet, mellem gode venner; her lyste han af stilfærdig humor, i alle furer og rynker i hans ansigt, der pynteligt var indrammet af hvide bakkenbarter, piblede hans underfundige lune frem. Nu er den kunst at fortælle en anekdote eller en lille personlig oplevelse ved at uddø. Men i gamle dage søgte man at opdyrke sin fortælle-evne, man forstod også at lytte til andres historier.

Og han vidste ikke blot at fortælle om punchesold, men også om de lidt fornemmere borgerlige aftenselskaber i hans barndoms- og ungdomsår. Disse selskaber var sjældne, pengene var små hos folk, og det sømmede sig jo ikke at leve i evigt sus og dus.

Gæsterne indfandt sig gerne ved 18-tiden, og de blev ført ind i „salen“, som man dengang kaldte husets storstue. Og „salen“ var festligt oplyst med vokslys i lysekronen og særlig fine tællelys på konsollerne foran de høje spejle. Det var før både gassens og det elektriske lys' tid, så belysningen ville måske have forekommet nutidsmennesker lidt for svag, men feststemningen må have været der ... Man nød nu først en kop te med kager – kammerjunkere, kanelstænger og tvebakker med smør. Derefter satte herrerne sig til spillebordene, til en l'hombre, mens damerne fik deres håndarbejder frem – ak ja, de altid flittige kvinder! Der kom forfriskninger ind. Damerne blev trakteret med forskellige syltetøjer, i et glas vand stod et par skeer, man tog en af dem og smagte på de forskellige assietters indhold, og satte derefter skeen tilbage i glasset, for at en anden af selskabet kunne benytte den. Man led ikke af bakterieskræk i de tider. Imidlertid fik herrerne ved spillebordene et lille stykke smørrebrød – f. eks. med oksetunge eller spegepølse – og nød dertil en snaps cognak. Men kl. 21 stod bordet dækket i spisestuen, og nu skulle man have varm mad – en fiskeret og en steg og endelig kransekage eller svesketærte. Rødvind til 2 mark flasken blev skænket op. Bagefter kom punchebollen ind. Man spiste godt, og man drak betydeligt mere, end det er almindelig skik i vore dage. Aftenen endte i reglen med, at man fik visebøgerne frem og gav sig til at prise fædrelandets og vinens kraft i ord og toner ...

Klublivet var endnu ikke ebbet ud. Min bedstefader fortalte, at han som lærling i en

isenkramforretning i Randers to gange om ugen måtte sidde oppe til kl. 2 om natten for at kunne modtage sin chef, der kom hjem fra klubben. De første klubber havde haft et litterært tilsnit og været hjemsteder for mangen æstetisk diskussion og for lyriske deklamationer. Men flertallet af klubberne blev efterhånden kun en slags natrestaurationer, hvor købmænd og embedsmænd forfriskede sig med kortspil og sang.

De store middagsselskabers blomstrings-tid falder først efter klubbernes glansperiode. Middagsselskaberne med de mange retter og lige så talrige vine. Hvad har der ikke været ofret af omtanke og flid på at sammensætte og fremstille de virkelig fine middage!

Gennem mere end to menneskealdre hørte et vist antal store middage til de uomgængelige begivenheder i alle større og mange små hjem. Embedsmænd måtte holde middagsselskaber for deres kolleger, især de overordnede, godsejeren for sine underordnede, grosserereren for sine forretningsforbindelser o.s.v. Al den mayonnaise, der er rørt til disse middage, hvor har den kostet møje og sved. Men hvor megen morsskab mon disse stive, korrekte middagsselskaber egentlig har bragt deltagerne?

De store middagsselskaber hører snart fortiden til. Nu er det frokosternes blomstringsperiode. Men hvordan er det mon med de store kaffegilder med de mange forskellige slags kager? De hører under damernes verden, og har sikkert bragt deres dyrkere mange fornøjelige stunder. Men en overgang syntes de også at være lige ved at gå over gevind. Husmødrene måtte jo overtrumfe hinanden ved hjemmebagets mangfoldighed. Hvilket arbejde at bage så mange slags kager til een selskabelighed?

For resten har Holberg, den kloge gamle komediedigter, lovprikt kaffegilderne for mere end to hundrede år siden. Det var i hans tid, at kaffen blev almindeligt udbredt, og den mødte kraftig modstand, både hos læger og præster: Den var ikke blot sundhedsfarlig, men også moralsk nedbrydende, mente de. Men Holberg fortæller, at i hans barndom, i Bergen, holdt damerne eftermiddagsslabberaser med syltetøjer, likører og akvavitter, ikke mindst akvavitter, som enhver bergensisk husfrue satte en ære i at kunne brygge – og følgen var, at alle damerne gik mere eller mindre berusede hjem fra deres selskabeligheder. Men da kaffen vandt udbredelse, gjorde de den til deres livdrik, glemte likørerne og akvavitterne og kom ædru hjem.

Min bedstefader gik som ældre mand på kroen hver eftermiddag kl. halvfem og spillede domino med vor lille bys andre satte borgere, og drak *te russe*, der kostede en snes øre koppen. Kl. seks forføjede de sig hjem, alle mand, for at spise til aften. Smukt nøgterne kom de – og hvis damerne havde været til kaffegilde og sendte dem et ransagende blik, som den brune, duftende drik yderligere havde skærpet, behøvede de ingenlunde at krympe sig.

ST. CHR.

★ større appetit

★ bedre velbefindende

★ højere foderudnyttelse

★ øget modstandskraft

Derfor er

Terramycin*
TILSKUDSFODER

det førende antibiotika
tilskudsfoder til kalve

FÅS I BRUGSEN

TIL AT PAKKE SAMMEN OG FLYTTE

Det første flyttebare butikshus er blevet opstillet i Randers og ses her fotograferet på åbningsdagen. Huset består af et 112 kvadratmeter stort rum, der ved hjælp af inventaret kan deles op i de rum, der er behov for, såsom egentlig butikslokale, kontor og lager.

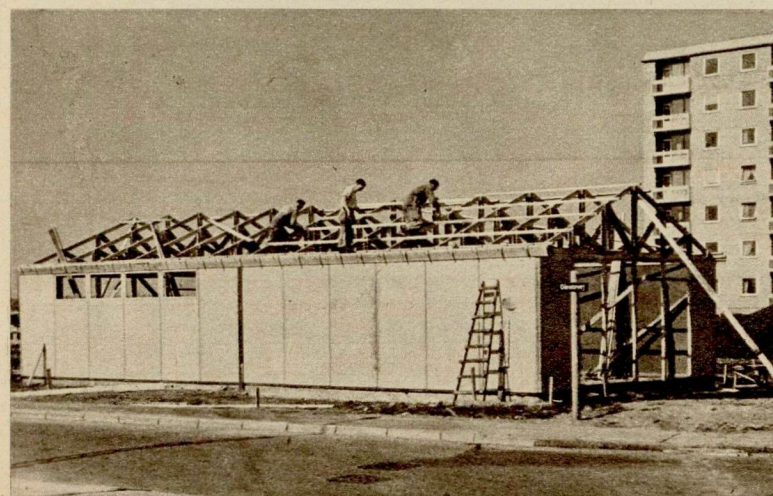
EN BRUGS if en helt ny type har set dagens lys – en brugs til at pakke sammen og flytte. Ikke fordi den er beregnet til nomader, men fordi det har vist sig hensigtsmæssigt, at brugsforeninger i visse situationer bruger utraditionelle metoder. Når et nyt boligkvarter skyder op, kan det måske ikke straks lade sig gøre at få butiklokale, eller måske er man ikke klar over, om her er basis for en brugs-filial. For at en brugsforening ikke i sådanne situationer skal træffe forkerte dispositioner, kan den nu lade opstille et flyttebart butikshus, idet FDB har ladet bygge tre, hvoraf det første er taget i brug. Da FDB betaler såvel opførelsesudgiften som den efterfølgende flytning, når lejemålet er forbi, kan den stedlige forening – mod en beskedent procent-leje af omsætningen – uden synderlig risiko udnytte den håndsækning, som disse nomade-brugs'er er. Og måske kan der findes frem til helt nye anvendelsesmuligheder for dem – for eksempel som sæsonbrugs i de feriebyer, der i stadig større antal dukker op her i landet.

Nomade-brugsen er indrettet efter byggeklods-princippet, og her er nogle af de enkelte elementer ved at blive fremstillet på værkstedet.

Butikshuset hviler på et cementfundament. Når først det er støbt, regner man med, at butikken kan opføres i løbet af en otte dages tid.

Butikken er nu rejst, og den stedlige brugsforening overtager den. Den kan lejes for kortere eller længere tid alt efter det lokale behov.

Inventaret sætter brugsforeningen selv ind, men hertil kan fås lån i FDB. På billedet ses, at i Randers er butikken forsynet med bl. a. dybfryser.

DANMARKS HYGGELIGSTE KJØBSTAD

HER ER stadig toppede brosten på gaderne; ænderne snadrer hyggeligt i åen, mens en mis sidder på en trappesten og døser. Ingen benzinos. Ingen motorlarm – og dog midt i en storby. Sådan er Den gamle By i Århus.

Med nogen spidsfindighed har man fundet ud af, at Den gamle By i år har 50 års jubilæum, idet dens første hus – Borgmestergården – havde premiere som genrejst museumsbygning på landsudstillingen i Århus 1909. Om fem år kan man påny fejre 50 års jubilæum, idet bygningen den 24. juli 1914 blev gen-genrejst på sit nuværende sted, og om yderligere 10 år kan igen fejres 50 års jubilæum, idet Den gamle By i 1924 blev selvejende institution. Og herefter er der altså kun 10 år til, at man kan begynde på en række 75 års jubilæer!

Det var den nu afdøde museumsmand Peter Holm, der skabte denne smilende fortidsidyl med al dens ynde – *retoucherede* ynde, for om man virkelig kunne skruer udviklingen baglæns, ville den købstad, man da blev hensat i, tage sig noget mere prosaisk ud med dens islæt af forfald og armod.

Men det ændrer ikke ved, at med sine halvt hundrede gamle huse giver Den gamle By den historisk interesserede et overordentlig anskueligt indtryk af, hvordan fortidens bedsteborger og håndværker boede og udøvede sit erhverv.

Og måske kan der være grund til at understrege, at alt her er ægte. Husene er alle gamle bygningsværker, der er hentet rundt om i landet og til mindste enkelthed genopført, som de

Fra skolen kigger vi ned ad Brostræde med drejerens karakteristiske skilt i forgrunden og stubmøllen i baggrunden. Herunder købmandens „kontor“ i Borgmestergården med regnskabsprotokol på bordet og bolcheglas i vinduet.

stod, og hvad der findes i husene, er af samme historiske karat. Hvad navnlig gør Den gamle By værdifuld historisk set, er dens minutøse genskabelse af gamle værksteder. Ingen havde før museumsdirektør Peter Holm haft tanke for at skabe et sådant arbejdets museum, der i dag spænder fra apotekerens af mysticisme duftende pilletrilleri til xylografens samling af tryk-

stokke og skæreværktøj. Endnu er den gamle By ikke udbygget. Blandt andet har man opmagasineret en gammel stampemølle, men mangler for tiden penge til at lade den genopføre. Den dag, det sker, kan man i Den gamle By i Århus imidlertid vise alle stadier af klædetilvirkningen i fordums dage – lige fra spinding og farvning af uldgarn til tilvirkede klæder.

Apoteket i Den gamle By er indrettet i et Alborg-bus fra 1571, mens det meste af inventaret kommer fra det gamle Enbjørning-apotek på Christianshavn. Blandt inventaret ser man denne „sø-dæ“. Det er et fabeldyr, der kommer fra Helsingør apotek, med fiskehoved og krybdyrkrop arrangeret for at give apotekets kunder en forestilling om, fra hvilke mærkelige kroge af kloden apotekerne hentede deres medikamenter. I apotekets materielkammer findes en samling af fortidens lægemidler, bl. a. stødt mumie.

I haven til Borgmestergården findes en lille tepavillon, hvor denne temaskine står. Den blev i 1914 foræret til museet af højskoleforstander Baagøe, der samtidig fortalte dens tragiske historie: Mens Baagøe var ung teologisk kandidat i København, så han og hans forlovede temaskinen hos en marskandiser; den ønskede hun sig brændende, og det lykkedes den unge mand at spare sammen til den. De udmalede, hvordan den om aftenen skulle snurre i deres hjem, men kom aldrig til at opleve det. Otte dage før brylluppet døde den unge pige og blev begravet i sin brudedragt. „Jeg har“, fortalte Baagøe, da han afleverede temaskinen til museet, „ikke siden kunnet tage den frem. Men lad den nu få sin plads i det lille lysthus, hvor mindet fortsat kan give den liv.“

På en spejlkonsol i Borgmestergården står denne vase. Den lod en adelsmand på Langeland lave i 1815 til sin hustru i glæde over deres nyfødte søn, og en onkel til den lille dreng lod senere lave den vase, der står på konsollen. I næsten afvisket guld ser man to brændende hjerter slynget sammen. Efter en lykkelig barndom kom drengen til at studere, blev jurist og senere kongelig borgmester i Århus. En ugift, højt bedaget datter skænkede Den gamle By spejlet og vasen, men med den udtrykkelige klausul, at de to ting aldrig må skilles! Og det ønske bliver naturligvis respekteret med den største ærbødighed.

Borgmestergården rummer en række stuer og kamre, der skildrer de forskellige tidsepokers boligindretning. Man starter med en krambod med bønderstue – hvor de landlige kunder kunne spise deres medbragte mad – og købmandens stue bagved, og så går man kronologisk frem fra 1600-tallet til 1800-tallet. Interiøret her er en dagligstue fra treårskrigen, altså fra 1848–51. Det taffelformede klaver har tilhørt general Olaf Rye. Blandt det mere kuriøse her er et indrammet mindedigt over Frederik VI prydet med en lok af kongens hår!

Mor, jeg er så tørstig...

- Heldigvis er den dejlige JAFFA STAR lige ved hånden. Nu i sommer skulle De selv have denne lækende orange squash i huset, for De kan tro, JAFFA STAR giver alle tiders lækende sommerdrik.

- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE I

Brugsen

